

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Прикладної економіки і менеджменту ім. Г.Е. Вейнштейна

Кафедра – Цифрових технологій фінансових операцій

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему: «Бухгалтерський облік та внутрішньогосподарський контроль виробничих запасів на прикладі ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС»

ШИФР КРБ.ЦТФО.1.581-03.1.5

Здобувачки _____ Тобар-Кобрера П.П.

Керівник _____ проф. Ткачук Г.О.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від ”10“ червня 2024 р., протокол № 15.

Завідувачка кафедри

цифрових технологій фінансових операцій _____ Галина ТКАЧУК

Одеса – 2024 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Прикладної економіки і менеджменту ім. Г.Е. Вейнштейна

Кафедра – Цифрових технологій фінансових операцій

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри
цифрових технологій фінансових операцій

« ____ » _____ 202_ р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАКИ

Тобар-Кобрери Поліни Петрівни

1. Тема роботи *«Бухгалтерський облік та внутрішньогосподарський контроль виробничих запасів на прикладі ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС»*

Затверджена наказом ОНТУ від 06 жовтня 2023 р. наказ № 581-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи *6 червня 2024 р.*

3. Вихідні дані роботи *Звітні дані про діяльність підприємства за 2022-2023р.р.*

4. Перелік питань, які потрібно розробити *Теоретичні основи обліку та внутрішньогосподарського контролю операцій з виробничими запасами. Організаційно-економічна характеристика підприємства та аналіз фінансових показників підприємства за 2022-2023 рр. Особливості організації бухгалтерського обліку виробничих запасів на підприємстві. Висновки та пропозиції.*

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання **15 лютого 2024 р.**

Керівник _____ проф.Ткачук Г.О.

Завдання прийняв до виконання _____ Тобар-Кобрера П.П.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	15.02.24 - 15.03.24	
2. <i>Організаційно-економічна характеристика підприємства та аналіз фінансових показників підприємства</i>	16.03.24 - 21.04.24	
3. <i>Організація обліку об'єкта дослідження на підприємстві</i>	22.04.24 - 25.05.24	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	26.05.24 - 06.06.24	

Здобувачка-бакалавр _____ Тобар-Кобрера П.П.

Керівник роботи _____ проф. Ткачук Г.О.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувачка-бакалавр Тобар-Кобрера П.П. _____

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на тему: «Бухгалтерський облік та внутрішнього-сподарський контроль виробничих запасів на прикладі ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС».

Актуальність теми обліку і внутрішнього контролю виробничих запасів у ресторанній індустрії зумовлена необхідністю підвищення ефективності управління запасами, що є критичним для забезпечення якості продукції, зниження витрат та покращення фінансових показників підприємства. В умовах високої конкуренції і змінного попиту правильний облік і контроль запасів дозволяють ресторанам уникати втрат через псування продуктів, забезпечувати своєчасність постачань і задовольняти вимоги клієнтів.

В першому розділі роботи розкривається економічна сутність, склад і характеристика виробничих запасів підприємств, їх класифікація та оцінка.

Другий розділ присвячений економічному аналізу діяльності підприємства та використання виробничих запасів.

Організація бухгалтерського обліку виробничих запасів на підприємстві розглянуто у третьому розділі кваліфікаційної роботи.

Результати дослідження показали, що ефективний облік та контроль запасів сприяють покращенню якості обслуговування, зниженню втрат та витрат, а також забезпечують дотримання санітарних норм та стандартів. Розроблені рекомендації включають впровадження сучасних інформаційних технологій, регулярні інвентаризації та навчання персоналу методами ефективного управління запасами.

Кваліфікаційна робота містить :

Текстова частина – 64

Таблиці – 26

Рисунків – 5

ЗМІСТ

Вступ	5
1. Теоретичні основи економічної сутності обліку виробничих запасів	8
1.1. Економічна сутність, склад і характеристика виробничих запасів підприємств, їх класифікація та оцінка.....	8
1.2. Методологія бухгалтерського фінансового обліку виробничих запасів за національними стандартами.....	17
1.3. Внутрішньогосподарський контроль збереження та руху запасів на підприємстві.	25
2. Економічний аналіз діяльності підприємства та використання виробничих запасів	31
2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства.....	31
2.2. Економічний аналіз складу, руху та ефективності використання виробничих запасів.....	35
3. Організація бухгалтерського обліку виробничих запасів на підприємстві	39
3.1. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві.....	39
3.2. Організація на підприємстві обліку операцій з виробничими запасами.....	42
Висновки та пропозиції.....	60
Список використаних джерел.	65

ВСТУП

Актуальність теми. Ресторани стикаються з унікальними викликами, такими як змінні попити, короткострокові терміни зберігання продуктів та необхідність забезпечення високої якості страв. Ефективне управління запасами допомагає мінімізувати втрати, уникнути дефіциту чи надлишку продуктів, а також забезпечити відповідність санітарним нормам. В умовах високої конкуренції і ринку, що динамічно змінюється, актуальність даної теми особливо велика, оскільки правильний облік і контроль запасів дозволяють поліпшити операційну ефективність та фінансові показники ресторану.

Особливе місце в організації виробничого процесу посідає контроль за виробничими запасами. Метою контролю є встановлення достовірності первинних даних, наявності та руху виробничих запасів, повноти та своєчасності відображення в первинних документах та реєстрах бухгалтерського обліку, у разі виявлення крадіжок встановлення винних осіб.

Дослідженню питань обліку та контролю виробничих запасів присвячено безліч напрацювань авторами яких є: І.М. Бєлова, П.І. Багрій, Л.В.Балабанова, П.С. Безруких, В.М. Бойко, Р.Ф. Бруханський, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Т.В. Дідоренко, В. І. Єфіменко, М.В. Дубініна, З.В.Задорожній та ін.

Мета дослідження - аналіз та розробка рекомендацій щодо оптимізації бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю виробничих запасів у ресторані для підвищення ефективності управління запасами та зниження операційних витрат.

Завдання дослідження:

1. Дослідити теоретичні основи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю виробничих запасів у ресторанній промисловості.
2. Вивчити нормативно-правове регулювання обліку виробничих запасів у

ресторанах.

1. Визначити методи обліку та оцінки виробничих запасів, які застосовуються до ресторанної промисловості.
2. Проаналізувати поточну практику обліку та контролю виробничих запасів на прикладі конкретного ресторану.
3. Розробити рекомендації щодо покращення систем обліку та внутрішнього контролю виробничих запасів у ресторані.

Об'єкт дослідження: Ресторане підприємство ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС», яке займається приготуванням та реалізацією страв.

Предмет дослідження: Система бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю виробничих запасів у ресторані.

У ході дослідження використано аналітичний, статистичний, порівняльний методи, а також методи практичного аналізу, інтерв'ю та опитувань.

Інформаційною базою дослідження під час написання кваліфікаційної роботи було використані наукові праці зарубіжних і вітчизняних фахівців із питань організації, контролю та обліку виробничих запасів, основні нормативно-правові акти, регулюючі цю сферу, і інформація практичного характеру.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення проведених досліджень полягає в розробці пропозицій щодо удосконалення обліку та контролю виробничих запасів на ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС».

Апробація результатів роботи. Основні теоретичні та практичні результати дослідження доповідалися та отримали позитивну оцінку на науковій конференції здобувачів вищої освіти ОНТУ (секція цифрові технології фінансових операцій) 26-30 березня 2024 року, на VI Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді» 17-18 квітня 2024 року.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг

кваліфікаційної роботи становить 68 сторінок, у тому числі 64 сторінок основного тексту, список використаних джерел зі 32 найменувань на 4 сторінок. Робота містить 5 рисунків і 26 таблиць, загальний обсяг яких складає 18 сторінок.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

1.1 Економічна сутність, склад і характеристика виробних запасів підприємства, їх класифікація та оцінка

Термін «запаси» у вітчизняній науковій літературі з'явився в період реформування бухгалтерського обліку в Україні задля наближення його до міжнародних стандартів. До впровадження стандартів термінологія мала різну назву («товарно-матеріальні цінності», «предмети праці», «матеріальні ресурси», «виробничі ресурси»). З прийняттям в Україні національних положень, які мають узгодженість з МСБО, та відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» цей термін має таке визначення: «запаси – активи, які:

- утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством» [21].

Попри це, в більшості літературних джерел виробничі запаси визначаються як матеріальні, виробничі ресурси або як виробничі запаси залежно від того, з якої позиції вони розглядаються, тобто економічного чи бухгалтерського підходу. Інший стандарт, а саме Н(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [16], передбачає статтю «Запаси» (рядок 1100, ф. № 1), де показується вартість запасів, малоцінних та швидкозношуваних предметів, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для споживання під час нормального

операційного циклу. Саме такі види запасів згадуються в п. 6 П(С)БО 9, хоча не зазначається, що вони є виробничими.

Водночас Планом рахунків бухгалтерського обліку передбачено 2 клас рахунків «Запаси» та окремо рахунок 20 «Виробничі запаси», який конкретно визначає перелік матеріальних цінностей, що мають обліковуватися як виробничі запаси підприємства. При цьому окремо існують такі рахунки другого класу, як 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 23 «Виробництво», 24 «Брак у виробництві», 25 «Напівфабрикати», 26 «Готова продукція», 28 «Товари». Отже, ці види запасів не включаються до складу виробничих, а обліковуються як окремі види запасів [10]. Таким чином, існує суперечливість визначення термінів «запаси» та «виробничі запаси» між положеннями стандартів бухгалтерського обліку та планом рахунків, адже відповідно до стандартів терміни «запаси» і «виробничі запаси» є тотожними, а згідно з планом рахунків термін «запаси» ширший за термін «виробничі запаси».

Відповідно до МСБО (IAS) 2 «Запаси» «запаси – це активи, які передбачені для подальшого продажу в ході звичайної діяльності; що знаходяться у процесі виробництва для такого продажу, або ті, що знаходяться у вигляді сировини та матеріалів, які будуть використовуватись у процесі виробництва або надання послуг, за винятком незавершеного виробництва, що виникає за угодами на будівництво, включаючи безпосередньо пов'язані з ними угоди на надання послуг, фінансових інструментів та біологічних активів, що належать до сільськогосподарської діяльності, та сільськогосподарська продукція в момент її збирання» [15].

В економічній літературі запаси визначають як матеріальні ресурси або предмети праці. На нашу думку, поняття «матеріальні ресурси» є більш широким, а терміни «запаси», «предмети праці» є лише їх частиною. Деякими вченими поняття виробничих запасів і матеріальних цінностей ототожнюється.

У 70–80 рр. ХХ століття в економічній літературі з'явилося таке поняття як «виробничі ресурси», які за функціональною роллю поділяються на п'ять основних видів ресурсів, таких як трудові, земельні (природні або земля і

тварини), матеріальні, фінансові та інформаційні. Причому два останніх види ресурсів вважаються допоміжними, бо у створенні продукції беруть участь не безпосередньо, а через ефективне використання землі, живої та уречевленої праці [24].

В літературі зустрічається багато трактувань поняття «матеріальні ресурси». Їх визначають як засоби виробництва (предмети праці й засоби праці). Ототожнювати це поняття з виробничими запасами не можна, оскільки останні включають лише предмети праці. Трактування науковцями поняття «запаси» як економічної категорії наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «запаси» різними авторами [25]

Автори	Визначення
З.Б. Живко, М.О. Живко, І.Ю. Живко	Запаси – це ресурси (активи) підприємства, які зберігаються для продажу за умов звичайної господарської діяльності або перебувають у процесі виробництва для такого продажу, або утримуються для споживання у виробничому процесі чи під час надання послуг, а також для управління підприємством (сировина й матеріали, комплектуючі вироби, готова продукція, паливо, будівельні матеріали, товари, малоцінні та швидкозношувані предмети тощо).
Е.А. Зінь	Запаси – це будь-які ресурси підприємства, що призначені для використання, але тимчасово не використовуються (сировина, матеріали, паливо, обладнання, машини, товари, електроенергія тощо).
В.А. Козловський	Запасом є будь-який ресурс, який використовується для того, щоби задовольнити поточну або майбутню потребу (заготовки та вихідні матеріали, напівфабрикати, що перебувають у виробничому процесі, готові вироби).
В.А. Савкович	Запаси – це все те, на що є попит, але все, що сьогодні виключено з виробничого або особистого споживання; всі матеріальні, фінансові, трудові та інші ресурси, які нині не використовуються.
Г.В. Нашкерська	Запаси – це оборотні активи підприємства, які використовуються переважно в одному операційному циклі діяльності підприємств або в період до одного року.
К. Маркс	Під запасами розуміються матеріальні цінності, які перебувають на складах постачальників у вигляді готової продукції, на проміжних складах та складах споживачів.
Економічна енциклопедія	Запаси – наявність відповідних матеріальних ресурсів, до яких належать засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери матеріального виробництва та задоволення потреб населення і ще не використовуються.
Д. Уотерс	Запаси – товари та матеріали, що постачаються та зберігаються на підприємстві. Вони утворюються кожного разу, коли ресурси, що надходять чи виходять з підприємства, не використовуються, хоч і доступні.

Автори	Визначення
Л. Каніщенко	Запаси – наявність відповідних матеріальних ресурсів, до яких належать засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення, що ще не використовуються.

Отже, проаналізувавши літературні джерела, ми можемо сказати, що виробничі запаси є досить складною категорією, яка по-різному тлумачиться вченими. Проте в усіх трактування зустрічається визначення матеріальної основи виробничих запасів: «предмети праці», «актив», «матеріальні цінності», «сировина, матеріали». Джерелами появи виробничих запасів на підприємстві є придбання зі сторони або самостійне виготовлення, а основне їх призначення полягає у використанні під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством. Критичне оцінювання наявних визначень поняття «виробничі запаси» дає підстави виокремити такі основні підходи:

- більшість економістів та вчених, висвітлюючи питання обліку запасів, використовуює визначення, наведене в П(С)БО 9 [21];
- окремі вчені ототожнюють поняття «виробничі запаси» та «матеріальні ресурси»;
- ототожнюються такі поняття, як «запаси» й «виробничі запаси»;
- в окремих літературних джерелах застосовується термін «товарно-матеріальні цінності»;
- низка авторів до виробничих запасів як частини предметів праці не відносить малоцінні швидкозношувані предмети та незавершене виробництво. У теоретичному розумінні виробничі запаси є предметами праці, які одноразово використовуються у виробничому процесі, а свою вартість повністю переносять на готову продукцію. В бухгалтерському обліку більшість предметів праці вважаються виробничими запасами, але поняття матеріальних та

виробничих запасів є дискусійним і трактується в літературних джерелах неоднозначно, про що свідчать результати проведеного дослідження (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Сутність поняття «виробничі запаси» в літературних джерелах [25]

Автори	Визначення
П.С. Безруких	Під виробничими запасами розуміють різні речові елементи виробництва, що використовуються як предмети праці у виробничому та іншому господарських процесах
І.А. Бержанір	Виробничі запаси слід трактувати як частину матеріальних ресурсів підприємства, які є сукупністю предметів праці й перебувають на підприємстві у вигляді сировини, матеріалів, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих деталей, палива, тари й тарних матеріалів, будівельних матеріалів, запасних частин та інших матеріалів, що становлять матеріальну основу продукції підприємства, надають їй якісних властивостей, беруть участь у виробництві протягом одного виробничого циклу й повністю переносять свою вартість на вартість готової продукції.
Н.М. Бондаренко	Виробничі запаси як елемент запасів є активами, що придбані зі сторони або самостійно виготовлені й утримуються підприємством для продажу, використання в процесі виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб за умови їх повного споживання в одному операційному циклі.
А.Б. Борисов	Виробничі запаси є сукупністю всіх матеріалів, які має підприємство, частиною оборотних засобів підприємства, які ще не включені в процес виробництва, але надійшли на робочі місця.
Ф.Ф. Бутинець	Виробничі запаси – це активи, які використовуються для подальшого продажу, під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством.
А.В. Дмитренко	Виробничі запаси – це сукупність предметів праці, які перебувають на підприємстві у вигляді складських запасів основних та допоміжних матеріалів, а також палива, запасних частин, зворотних відходів, тари та інших матеріалів, які призначені для використання як у виробничому процесі, так і для будь-яких інших потреб підприємства за умови їх повного споживання в одному операційному циклі.
В.В. Ковальов	Виробничі запаси є частиною оборотних засобів підприємства. До їх складу входять сировина, матеріали, незавершене виробництво, готова продукція та товари для перепродажу.
Р.Б. Чейз, Н.Дж. Еквілайн	Виробничі запаси поділяються на сировину, готову (кінцеву) продукцію, комплектуючі, допоміжні матеріали та незавершене виробництво.
В.Г. Швець	Виробничі запаси (сировина, матеріали, паливо тощо) – це матеріальні активи, що перероблюються підприємством задля виготовлення продукції, обслуговування виробництва та загальновиробничих потреб.

Таким чином, аналіз думок закордонних і вітчизняних учених свідчить про неоднозначність їх підходу до визначення понять «виробничі ресурси», «матеріальні ресурси», «запаси», «виробничі запаси».

Виробничі запаси в системі бухгалтерського обліку є більш конкретизованими, мають менше розбіжностей в з'ясуванні їх економічної природи. Це пов'язано з тим, що даний вид оборотних активів має чітке нормативно-правове регулювання в частині їх визнання, оцінки та облікового відображення. Виходячи з цього, тлумачення терміну «виробничі запаси» з обліково-аналітичної сторони відрізняється від економічного (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Тракткування сутності поняття «виробничі запаси» в сфері бухгалтерського обліку, аналізу, контролю [29]

№ з/п	Автор, тема дисертації (рік захисту)	Інтерпретація терміну «виробничі запаси»	Мета авторського бачення сутності виробничих запасів
1.	Марущак Л.І. Облік і оперативний контролінг виробничих запасів в нафтопереробних комплексах (2008)	<i>Виробничі запаси</i> – активи, до складу яких входять сировина та матеріали, напівфабрикати, паливо й енергія власного виробництва, тара і тарні матеріали, будівельні матеріали, запасні частини й інші матеріали, необхідні для використання у процесі виробництва продукції і не призначені для подальшого продажу	Можливість оцінки призначення виробничих запасів на нафтопереробних підприємствах
2.	Тичук З.Д. Облік виробничих запасів у сільськогосподарських підприємствах (2009)	<i>Виробничі запаси</i> – предмети праці, які є власністю підприємства, зберігаються на складах, забезпечують виробничий процес лише один раз, змінюють або не змінюють при цьому свою форму та властивості й переносять свою вартість на вартість створеного продукту	Розмежування категорій «запаси», «виробничі запаси», «товарно-виробничі запаси» з погляду на їх функціональні ознаки в бухгалтерському обліку
3.	Андрос С.В. Облік і аналіз виробничих запасів на підприємствах кондитерської галузі України (2010)	<i>Виробничі запаси</i> – матеріальні цінності, предмети, що споживаються цілком, повністю переносять свою вартість на новий продукт, змінюються після кожного виробничого циклу, і на які спрямовується праця людини в процесі отримання готового продукту, виконання робіт, надання послуг	Поглиблення теоретико-методичних основ досліджуваного об'єкту обліку та розкриття його місця в господарській діяльності підприємства

Основними функціями виробничих запасів є забезпечення безперервного виробничого процесу, оптимізація витрат на придбання матеріальних ресурсів, забезпечення якості продукції та зниження ризиків, пов'язаних з перебоями в постачанні.

Виробничі запаси є однією з найважливіших складових частин оборотних активів підприємства. Вони включають матеріали, сировину, напівфабрикати, комплектуючі вироби, паливо, запасні частини та інші матеріальні ресурси, що використовуються у виробничому процесі.

Виробничі запаси забезпечують безперервність виробництва та сприяють досягненню запланованих обсягів виробництва і реалізації продукції.

До складу виробничих запасів входять [30]:

1. *Сировина*: основні матеріали, які використовуються для виробництва продукції (наприклад, метали, деревина, хімічні речовини).

2. *Основні матеріали*: матеріали, які безпосередньо входять до складу готової продукції.

3. *Допоміжні матеріали*: матеріали, які використовуються для забезпечення виробничого процесу, але не входять до складу готової продукції (наприклад, мастила, фарби, пакувальні матеріали).

4. *Напівфабрикати*: продукти, які пройшли певні стадії обробки і потребують подальшої обробки.

5. *Паливо*: матеріали, які використовуються для забезпечення енергетичних потреб виробництва.

6. *Запасні частини*: комплектуючі, які використовуються для ремонту та обслуговування обладнання.

7. *Інші матеріали*: всі інші матеріальні ресурси, які використовуються у виробничому процесі.

Класифікація виробничих запасів може бути проведена за різними ознаками, які наведені у табл. 1.4.

Таблиця 1.4 – Класифікація виробничих запасів*

№	Ознака	Види
1.	За призначенням:	<ul style="list-style-type: none"> • Основні матеріали • Допоміжні матеріали • Паливо • Тара і упаковка • Запасні частини • Господарські матеріали
2.	За призначенням:	<ul style="list-style-type: none"> • Сировина • Напівфабрикати • Готова продукція
3.	За функціональним призначенням:	<ul style="list-style-type: none"> • Виробничі запаси (матеріали, напівфабрикати) • Готова продукція
4.	За джерелами надходження:	<ul style="list-style-type: none"> • Власного виробництва • куповані
5.	За ступенем ліквідності:	<ul style="list-style-type: none"> • Ліквідні запаси • Менш ліквідні запаси

*складено автором

Основні функції виробничих запасів є [3]:

1. *Забезпечення безперебійності виробництва*: запаси дозволяють підтримувати постійний виробничий цикл незалежно від можливих перебоїв у постачанні.

2. *Оптимізація витрат*: завдяки запасам підприємство може закупувати матеріали у великих обсягах за нижчими цінами.

3. *Гнучкість у виробничому процесі*: запаси дають змогу швидко реагувати на зміни попиту та коригувати виробничі плани.

Оцінка виробничих запасів регулюється Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (ПСБО) 9 “Запаси”, затвердженим Наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. Оцінка виробничих запасів є важливою складовою бухгалтерського обліку, оскільки від її точності залежить правильність відображення витрат і доходів підприємства. Існує кілька методів оцінки запасів, які можна застосовувати залежно від специфіки діяльності підприємства та вимог облікової політики [4].

Основні методи оцінки запасів включають:

1. *Метод середньозваженої вартості*:

Оцінка запасів здійснюється за середньою вартістю одиниці запасів, що розраховується як співвідношення загальної вартості всіх запасів до їх кількості.

2. *Метод FIFO* (перший прийшов - перший пішов):

Запаси оцінюються за вартістю перших надійшли запасів, тобто витрати визначаються на основі вартості найраніших надходжень.

3. *Метод LIFO* (останній прийшов – перший пішов):

Запаси оцінюються за вартістю останніх надійшли запасів, тобто витрати визначаються на основі вартості найпізніших надходжень. Цей метод заборонений у багатьох країнах, включаючи Україну.

4. *Метод ідентифікованої вартості*:

Оцінка запасів здійснюється на основі їх фактичної вартості, яка встановлюється для кожної конкретної одиниці запасів. Застосовується переважно для обліку дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та інших унікальних запасів [6].

Приклад оцінки виробничих запасів наведено у табл. 1.5.

Таблиця 1.5 – Оцінка виробничих запасів за методом середньозваженої вартості

Найменування запасів	Кількість на початок періоду	Собівартість на початок періоду (тис. Грн)	Надходження за період (тис. грн)	Використання за період (тис. грн)	Кількість на кінець періоду	Собівартість на кінець періоду (тис. грн)	Середньозважена вартість (тис. грн)
Сировина і матеріали	100	50	150	130	120	70	0.58
Напівфабрикати	50	25	75	60	65	40	0.62
Готова продукція	107.7	53.85	161.55	120	149.25	74.63	0.5
Всього	257.7	128.85	386.55	310	334.25	184.63	0.55

Ця таблиця демонструє, як можна використовувати метод середньозваженої вартості для оцінки виробничих запасів, враховуючи надходження, використання та залишки на кінець періоду.

1.2. Методологія бухгалтерського фінансового обліку виробничих запасів за національними стандартами

Сьогодні залишаються невирішеними ряд питань, що створюють методичну неузгодженість в практиці обліку. Зокрема відсутній порядок бухгалтерського обліку виробничих запасів, що не використовуються у господарській діяльності підприємства більше одного року та не можуть бути реалізовані, у зв'язку з відсутністю попиту на них; не врегульовано бухгалтерський облік виробничих запасів, які надійшли безоплатно та не використовуються в господарській діяльності, а, отже, не підпадають під критерій тих, що приносять економічну вигоду; не уточнено, яким чином обліковувати такий об'єкт виробничих запасів як тара: зворотна тара [13].

Порівняльний аналіз П(С)БО та МСБО показав, що загалом методичний підхід до бухгалтерського обліку виробничих запасів за міжнародними та національними стандартами майже уніфікований. Однією із істотних відмінностей між стандартами є обмеження сфери їх застосування.

МСБО 2 «Запаси» в значній мірі відрізняється від П(С)БО 9 «Запаси» такими положеннями:

1. Резерв знецінення запасів. Відповідно до § 31 МСБО 2 «Запаси» підприємство має можливість створення резерву знецінення запасів (особливо для тих, які реалізуються за твердим контрактом [15]. У П(С)БО 9 «Запаси» таке положення відсутнє.

2. Сторнування збитків від знецінення запасів. Згідно § 33 МСБО 2 «Запаси» передбачається сторнування збитків від знецінення у разі, коли обставин, що спричинили списання запасів, більше немає. Відповідно до п. 29

П(С)БО 9 «Запаси» у подібному випадку раніше визнані витрати не сторнуються, а визнається дохід, що є більш доцільним [1].

Детальний порівняльний аналіз положень щодо обліку запасів згідно П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси», що наведений в табл. 1.6 дозволив визначити спільні та відмінні риси між ними.

Таблиця 1.6 – Порівняння міжнародного та національного стандартів з обліку запасів [11]

П(С)БО 9 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»
Склад активів, які визначаються стандартами як запаси	
<p>До складу запасів входять: сировина й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва. До цієї групи включають також незавершене виробництво, готову продукцію, товари, малоцінні та швидкозношувані предмети, молодняк тварин і тварини на відгодівлі, якщо вони оцінюються за цим стандартом.</p>	<p>До складу запасів входять: активи, які призначені для продажу в ході нормальної діяльності; перебувають у процесі виробництва для такого продажу; існують у формі сировини й матеріалів, призначених для використання у виробничому процесі або при наданні послуг.</p>
Оцінка запасів при надходженні	
<p>Собівартість формується з таких витрат:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. При придбанні у постачальника: суми, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю) за вирахуванням непрямих податків; суми ввізного мита; суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству; транспортно(заготівельні) витрати; інші витрати. 2. При виготовленні власними силами: витрат, що утворюють виробничу собівартість, визначену за П(С)БО 16 «Витрати». 3. При внесенні до статутного капіталу: справедливої вартості, погоджена із засновниками підприємства. 4. При безоплатному отриманні – справедлива вартість. 5. При отриманні у результаті обміну на подібні активи – балансова вартість переданих запасів. 6. При отриманні в результаті обміну на неподібні активи – справедлива вартість отриманих запасів. 	<p>Собівартість формується з таких витрат:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Витрати на придбання: ціни придбання; мита, та інших податків; витрати на транспортування; вартості робіт з навантаження та розвантаження й інших витрат. 2. Витрати на переробку: витрати, безпосередньо пов'язанні з одиницею виробництва. 3. Інші витрати: інші витрати, якщо вони відбулися при доставці до їх теперішнього місця розпакування та приведення до теперішнього стану.

П(С)БО 9 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»
Склад витрат, які не включаються до собівартості запасів	
Понаднормові витрати і нестачі запасів; проценти за користування позиками; витрати на збут; загальногосподарські та інші подібні витрати.	Понаднормові суми відходів матеріалів, оплата праці або інші виробничі витрати; витрати на зберігання, крім тих витрат, які зумовлені виробничим процесом і є необхідними для наступного процесу виробництва; адміністративні накладні витрати, не пов'язані з доставкою запасів до їх теперішнього місця розташування та приведення у теперішній стан; витрати на продаж
Оцінка запасів при витрачанні	
Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО), ідентифікована собівартість, середньозважена собівартість, нормативні затрати; ціна продажу.	Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО), ідентифікована собівартість, середньозважена собівартість, собівартість останніх за часом надходження запасів (ЛІФО).
Оцінка запасів на дату балансу	
Найменша з двох оцінок: первісна вартість або чиста вартість реалізації.	Чиста вартість реалізації
Розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності	
Методи оцінки запасів; балансова (облікова) вартість запасів у розрізі окремих класифікаційних груп; балансова (облікова) вартість запасів, відображених за чистою вартістю реалізації. Балансова вартість запасів, переданих у переробку, на комісію, в заставу; Сума збільшення чистої вартості реалізації, за якою проведена оцінка запасів.	Методи оцінки запасів; балансова (облікова) вартість запасів у розрізі окремих класифікаційних груп; балансова (облікова) вартість запасів, відображених за чистою вартістю реалізації. Сума будь-якого сторнування будь-якого часткового списання, яка визначається як дохід певного періоду; обставини або події, що спричинили сторнування списання запасів, переданих як застава для гарантії зобов'язань.

Зазначимо, що облік виробничих запасів та їх рух в господарській діяльності підприємства супроводжується документами.

Схема документообігу виробничих запасів включає наступні документи:

1. *Закупівля:*
 - Договір поставки
 - Рахунок-фактура
2. *Надходження на склад:*
 - Накладна (ТТН)
 - Акт приймання (форма М-4)
3. *Видача зі складу:*

- Вимога-накладна (форма М-11)
- Акт передачі запасів (форма М-8)

Бухгалтерський облік виробничих запасів регулюється Національними стандартами бухгалтерського обліку (НСБО) України, зокрема НСБО 9 "Запаси". У цьому стандарті визначено правила визнання, оцінки, обліку та розкриття інформації про запаси в фінансовій звітності підприємства.

Визнання та оцінка виробничих запасів:

1. Визнання запасів:

- Запаси визнаються активами, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод, пов'язаних з їх використанням, і якщо їх вартість може бути достовірно визначена.

2. Первісна оцінка:

- Запаси первісно оцінюються за собівартістю. Собівартість запасів складається з:

- Витрат на придбання (ціна придбання, митні збори, транспортні витрати та інші витрати, які пов'язані з доставкою запасів до місця їх використання)

- Витрат на переробку (якщо запаси потребують додаткової обробки або переробки перед використанням).

- Інших витрат, безпосередньо пов'язаних з доведенням запасів до стану, в якому вони придатні для використання або продажу.

- Подальша оцінка:

- На кожну дату балансу запаси відображаються за найнижчою з двох величин: собівартістю або чистою вартістю реалізації (чиста вартість реалізації – це очікувана ціна продажу запасів за вирахуванням очікуваних витрат на завершення виробництва та продажу).

Методи оцінки вибуття запасів:

НСБО 9 передбачає використання кількох методів оцінки вибуття запасів:

- *Метод FIFO* (First In, First Out – перший прийшов, перший пішов):
Запаси, придбані першими, вважаються першими використаними. Собівартість залишку запасів на кінець періоду визначається виходячи з вартості останніх надходжень.

- *Метод середньозваженої собівартості:*
Собівартість кожної одиниці запасів визначається як середньозважена вартість всіх аналогічних запасів на початок періоду і придбаних (або вироблених) протягом періоду.

- *Метод ідентифікованої собівартості:*
Використовується для запасів, які не є взаємозамінними, або для товарів і послуг, призначених для спеціальних замовлень.

Облік запасів на підприємстві: Облік виробничих запасів на складі є важливою частиною бухгалтерського обліку, оскільки він забезпечує контроль за надходженням, зберіганням і витрачанням запасів. Складський облік включає в себе ведення аналітичного та синтетичного обліку, а також використання різноманітних документів для відображення операцій з виробничими запасами.

Синтетичний облік включає загальне відображення руху запасів на рахунках бухгалтерського обліку, тоді як аналітичний облік деталізує інформацію по окремих видах запасів та їх переміщеннях.

Аналітичний облік запасів: Ведеться за видами запасів у розрізі місць їх зберігання (склади, цехи) та відповідальних осіб. Ведеться за допомогою карток складського обліку, у яких зазначаються всі операції з надходження, виходу та залишків запасів.

Синтетичний облік запасів: Ведеться на рахунках класу 2 "Запаси" Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій

Рахунок 20 "Виробничі запаси" включає субрахунки [9,10]:

- 201 "Сировина й матеріали"

- 202 "Куповані напівфабрикати та комплектуючі вироби"

- 203 "Паливо"
- 204 "Тара і тарні матеріали"
- 205 "Будівельні матеріали"
- 206 "Матеріали, передані в переробку"
- 207 "Запасні частини"
- 208 "Матеріали сільськогосподарського призначення"
- 209 "Інші матеріали"

Документальне оформлення операцій із запасами супроводжується документами:

Прибуткові документи:

- Прибутковий ордер (форма № М-4) – для оформлення надходження запасів на склад.
- Накладна (форма № М-11) – для обліку надходження запасів на підприємство.

Видаткові документи:

- Видаткова накладна (форма № М-2) – для оформлення відпуску запасів зі складу.
- Лімітно-забірна карта (форма № М-8) – для видачі запасів у виробництво.
- Документи на списання запасів:
- Акт на списання (форма № М-7) – для оформлення списання запасів у разі їх псування або використання у виробництві.

Розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності:

Відповідно до НСБО 9, у фінансовій звітності підприємства має бути розкрита інформація про:

- 1. Облікову політику щодо оцінки запасів.
- 2. Методи оцінки запасів.
- 3. Загальну вартість запасів на кінець періоду.
- 4. Зміни у вартості запасів, що сталися протягом періоду.

- 5. Запаси, передані в заставу або у якості забезпечення зобов'язань.

В табл. 1.7 наведено бухгалтерські проведення щодо отримання МШП

Таблиця 1.7 – Бухгалтерські проведення щодо отримання МШП*

№ з/п	Первинний документ	Зміст господарської операції	Кор-ція рах.	
			Д-т.	К-т.
1	Прибуткова накладна	Одержано МШП на склад	22	631
		Сума податкового кредиту по ПДВ	644	631
2	Податкова накладна	Право на податковий кредит по ПДВ	641	644
3	Платіжне доручення	Оплата постачальникові за МШП	631	311
4	Лімітно-забірна карта	Передача МШП в експлуатацію:		
		- підприємствами, що не використовують рахунки класу 8 «Витрати за елементами»	23	22
		Підприємствами, що використовують рахунки класу 8 «Витрати за елементами»	809	22

*складено автором

Приклад ведення картки складського обліку ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» відображено у табл. 1.8.

Картка складського обліку № 001

Номенклатурний номер: 12345

Найменування матеріалу: Борошно пшеничне

Одиниця виміру: кг

Таблиця 1.8 – Приклад ведення картки складського обліку ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС»*

Дата	Документ	Операція	Надходження	Витрати	Залишок	Примітка
01.01.2023	Накладна № 1	Початковий залишок			1000	
05.01.2023	Накладна № 2	Надходження	500		1500	
10.01.2023	Вимога-накладна	Витрати у виробництві		300	1200	
15.01.2023	Накладна № 3	Надходження	700		1900	
20.01.2023	Вимога-накладна	Витрати у виробництві		500	400	

Дата	Документ	Операція	Надходження	Витрати	Залишок	Примітка
25.01.2023	Накладна № 4	Надходження	600		2000	
30.01.2023	Вимога-накладна	Витрати у виробництві		400	1600	

**складено автором*

Примітка:

Надходження: записуються всі операції з надходження матеріалів на склад (постачання, повернення тощо).

Витрати: записуються всі операції з витрат матеріалів зі складу (видача у виробництво, списання, повернення тощо).

Залишок: фіксується залишок матеріалів на складі після кожної операції.

Процедури ведення картки складського обліку

Заповнення заголовка картки: Вказується найменування підприємства, номенклатурний номер, найменування матеріалу, одиниця виміру.

Фіксація початкового залишку: Записується початковий залишок матеріалів на складі на початок звітного періоду.

Запис операцій з надходження: Кожна операція з надходження матеріалів на склад фіксується у відповідній графі (дата, документ, операція, кількість).

Запис операцій з витрат: Кожна операція з витрат матеріалів зі складу фіксується у відповідній графі (дата, документ, операція, кількість).

Облік залишків: Після кожної операції обчислюється залишок матеріалів на складі та записується у відповідну графу.

Зберігання карток складського обліку: Картки складського обліку зберігаються у складі та ведуться в хронологічному порядку для кожного виду матеріалів.

Методи визначення фактичної собівартості матеріальних цінностей

Для оцінки виробничих запасів використовуються методи FIFO (перший прийшов — перший пішов), LIFO (останній прийшов - перший пішов) та середньозважена вартість. Кожен з цих методів має свої переваги та недоліки.

Особливості обліку різних елементів виробничих запасів, таких як сировина, напівфабрикати та готова продукція, полягають у різних підходах до їх оцінки та обліку.

Інвентаризація виробничих запасів проводиться для перевірки фактичної наявності запасів та їх відповідності даним бухгалтерського обліку. Результати інвентаризації відображаються в облікових документах.

1.3. Внутрішньогосподарський контроль збереження та руху запасів на підприємстві

Внутрішньогосподарський контроль збереження та руху виробничих запасів є важливою частиною системи управління підприємством, яка забезпечує ефективне використання матеріальних ресурсів, запобігання втратам та оптимізацію виробничих процесів. Контроль збереження та руху запасів включає систему методів, процедур і заходів, спрямованих на забезпечення точності обліку, збереження матеріальних цінностей та підвищення ефективності використання ресурсів.

Основні цілі внутрішньогосподарського контролю запасів є [14]:

1. Забезпечення збереження матеріальних цінностей: контроль за умовами зберігання, запобігання крадіжкам, втратам і псуванню.
2. Оптимізація управління запасами: забезпечення раціонального використання ресурсів, мінімізація витрат на зберігання та підтримання оптимального рівня запасів.
3. Підвищення точності обліку: забезпечення відповідності фактичної наявності запасів даним бухгалтерського обліку.
4. Запобігання зловживанням: виявлення та запобігання можливим зловживанням і шахрайству з боку працівників.
5. Забезпечення безперебійності виробничого процесу: підтримання оптимального рівня запасів для забезпечення безперебійної роботи виробничих підрозділів.

Основні етапи внутрішньогосподарського контролю запасів є [2]:

Планування контролю:

- Встановлення періодичності проведення інвентаризацій і перевірок.
- Визначення відповідальних осіб за проведення контролю.
- Розробка графіку проведення інвентаризацій та інших контрольних заходів.

Організація контролю:

- Формування інвентаризаційної комісії з представників різних підрозділів.
- Підготовка необхідних документів та інструкцій для проведення контролю.
- Забезпечення доступу до всіх об'єктів і місць зберігання запасів.

Проведення інвентаризації:

- Фактичний підрахунок наявних запасів.
- Порівняння фактичних даних з обліковими записами.
- Виявлення відхилень і їх документальне оформлення.

Аналіз результатів:

- Виявлення причин відхилень (крадіжки, псування, помилки в обліку).
- Визначення слабких місць у системі зберігання та обліку запасів.
- Розробка заходів щодо усунення виявлених недоліків.

Коригування облікових записів:

- Внесення необхідних коригувань до облікових записів на основі результатів інвентаризації.
- Підготовка звітів про проведену інвентаризацію та їх подання керівництву.
- Прийняття управлінських рішень на основі отриманих даних.

В табл. 1.9 наведено результати інвентаризації виробничих запасів.

Таблиця 1.9 – Результати інвентаризації виробничих запасів*

Запас	Кількість за обліком	Кількість за фактом	Відхилення
Сировина	100 кг	98 кг	-2 кг
Напівфабрикати	50кг	50 кг	0 кг
Готова продукція	200 кг	202 кг	+2 кг

*складено автором

Методи та інструменти внутрішньогосподарського контролю є (табл. 1.10):

1. *Інвентаризація [28]:*

- Планова та позапланова інвентаризація запасів відповідно до Інструкції з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків, затвердженої Наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879 [22].

- Ручний і автоматизований підрахунок запасів.

- Інвентаризація може бути повною або частковою.

2. *Внутрішній аудит:*

- Проведення внутрішнього аудиту для перевірки відповідності даних обліку фактичній наявності запасів.

- Аналіз процесів управління запасами та виявлення слабких місць.

3. *Моніторинг та аналіз:*

- Постійний моніторинг руху запасів за допомогою автоматизованих систем обліку.

- Аналіз звітів про рух запасів та виявлення відхилень від планових показників.

4. *Контроль за дотриманням нормативних вимог:*

- Відповідність умов зберігання запасів встановленим стандартам і нормативам, зокрема Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (ПСБО) 9 “Запаси” .

- Дотримання вимог щодо документального оформлення операцій з руху запасів згідно з Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 № 996-XIV [8].

Таблиця 1.10 – Основні методи внутрішньогосподарського контролю запасів*

Метод	Опис
Інвентаризація	Перевірка фактичної наявності запасів
Внутрішній аудит	Перевірка відповідності даних обліку фактичній наявності
Моніторинг	Постійний контроль за рухом запасів
Аналіз звітності	Аналіз звітів про рух запасів та виявлення відхилень
Контроль за дотриманням норм	Перевірка умов зберігання та оформлення документів

*складено автором

Приклади практичних заходів внутрішньогосподарського контролю є (табл. 1.11):

1. *Проведення навчання персоналу:*
 - Регулярні тренінги для працівників, відповідальних за зберігання та облік виробничих запасів.
 - Ознайомлення з новими методиками та стандартами обліку.
2. *Впровадження системи автоматизації обліку:*
 - Використання спеціалізованого програмного забезпечення для обліку та контролю виробничих запасів.
 - Інтеграція автоматизованих систем обліку з системами управління підприємством.
3. *Підвищення безпеки зберігання запасів:*
 - Встановлення систем відеоспостереження на складах.
 - Впровадження системи контролю доступу до місць зберігання запасів.
4. *Регулярний аналіз ефективності використання запасів:*
 - Порівняння фактичних даних з плановими показниками.
 - Виявлення причин відхилень та розробка заходів щодо їх усунення.

Таблиця 1.11 – Приклади практичних заходів внутрішньогосподарського контролю*

Захід	Опис
Навчання персоналу	Регулярні тренінги для працівників з обліку та зберігання запасів
Автоматизація обліку	Використання програмного забезпечення для обліку запасів
Підвищення безпеки	Встановлення відеоспостереження та систем контролю доступу
Регулярний аналіз	Аналіз ефективності використання запасів та виявлення відхилень

*складено автором

1.1. Схема внутрішньогосподарського контролю запасів наведена на рис. 1.1.

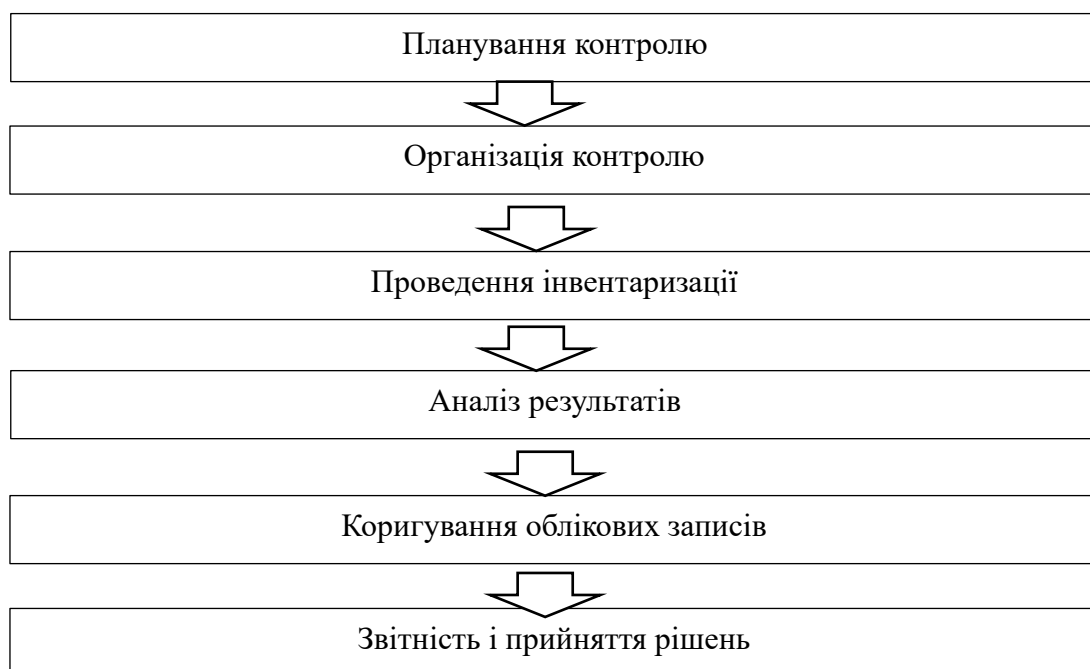

Рисунок 1. 1 – Схема внутрішньогосподарського контролю запасів*
*складено автором

Розглянемо приклад застосування внутрішньогосподарського контролю на підприємстві ТОВ «ЦАСТЯ ПЛЮС».

Приклад: Проведення інвентаризації

На підприємстві було проведено інвентаризацію виробничих запасів на складі. Виявлено наступні відхилення:

1. Борошно пшеничне:
 - Кількість за обліком: 1000 кг
 - Фактична кількість: 980 кг
 - Недостача: 20 кг
2. Цукор:
 - Кількість за обліком: 200 кг
 - Фактична кількість: 210 кг
 - Надлишок: 10 кг

Бухгалтерські проводки:

- Недостача борошна: Дт 947 “Списання недостач і втрат від псування цінностей” – Кт 20 “Виробничі запаси” (на суму вартості 20 кг борошна).

- Надлишок цукру: Дт 20 “Виробничі запаси” – Кт 719 “Інші доходи від операційної діяльності” (на суму вартості 10 кг цукру).

Отже, для впорядкування і забезпечення чіткості етапів контролю слід зосередити увагу на можливостях розроблення положень про організацію контролю, зазначити елементи, що безпосередньо стосуються запасів підприємства і визначають методичні аспекти їх обліку в наказі про облікову політику (визначення первісної вартості, метод розподілу транспортно-заготівельних витрат, методи оцінки на дату балансу та під час вибуття тощо).

2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

2.1. Техніко- характеристика підприємства

ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» є підприємством громадського харчування, яке спеціалізується на наданні послуг у сфері ресторанного бізнесу. Підприємство включає два ресторани з направленістю на відпочинок сімейного типу, проведення банкетів та інших урочистих заходів. Заклади розташовані за адресами: м. Одеса, вул. Ак. Глушка, 18/22 та вул. Буніна, буд. 21. Активна робота по даному підприємству почалася з грудня 2021 року.

Характеристика виробничої бази: Виробнича база підприємства складається з двох ресторанів, кожен з яких має сучасне обладнання та інвентар для приготування і зберігання продуктів. Кухні обладнані новітньою технікою, що дозволяє забезпечити високу якість приготування страв і дотримання всіх санітарних норм.

Основними видами діяльності ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» є:

1. Надання послуг громадського харчування.
2. Організація банкетів, урочистостей та інших масових заходів.
3. Реалізація готових страв і напоїв на місці та з собою.

Організаційна структура ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» включає наступні основні підрозділи:

1. Адміністративний відділ — забезпечує загальне управління та координацію діяльності підприємства.
2. Відділ закупівель — відповідає за закупівлю сировини та матеріалів, необхідних для виробництва страв.
3. Виробничий відділ — включає кухні ресторанів, де безпосередньо готуються страви.

4. Відділ обслуговування клієнтів — забезпечує високий рівень обслуговування відвідувачів ресторанів.

5. Фінансовий відділ — відповідає за ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства.

Виробнича потужність:

- Загальна кількість посадочних місць у двох ресторанах становить 150 (вул. Ак. Глушка – 80 місць, вул. Буніна – 70 місць).

- В середньому ресторани обслуговують близько 300 клієнтів щодня.

Кількість працівників:

- Станом на 2023 рік на підприємстві працює 50 осіб, з яких 30 – працівники кухні та обслуговуючого персоналу, 20 – адміністративний та управлінський персонал.

Асортимент продукції:

- Меню ресторанів включає понад 100 найменувань страв та напоїв, серед яких національні та європейські страви, авторські десерти та коктейлі.

Обладнання та матеріально-технічна база:

- Ресторани оснащені сучасним кухонним обладнанням, що включає печі, плити, холодильні та морозильні камери, посудомийні машини тощо.

- Вартість матеріально-технічної бази підприємства оцінюється у 5 млн грн.

Система управління:

- Підприємство використовує автоматизовану систему управління ресторанним бізнесом (R-Keerer), яка забезпечує облік продажів, управління запасами, ведення бази клієнтів та програму лояльності.

Професійний персонал:

- Підприємство приділяє значну увагу підбору та навчанню персоналу, що забезпечує високий рівень обслуговування клієнтів.

- Регулярні тренінги та підвищення кваліфікації працівників дозволяють підтримувати високу якість обслуговування та задоволення клієнтів.

Основні фінансові показники підприємства ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» за 2022-2023 рр. наведені у табл. 2.1

Таблиця 2.1 – Основні фінансові показники підприємства ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» за 2022-2023 рр., тис. грн.

Показник	2022 рік	2023 рік	Відхилення	
			абсолютне	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1 939,8	4 499,8	2 560,00	131,97
Інші операційні доходи	78,1	0	-78,10	-100,00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	508,6	1 332,3	823,70	161,95
Інші операційні витрати	1 620,9	3 550,4	1 929,50	119,04
Разом витрати	2 129,5	4 882,7	2 753,20	129,29
Чистий прибуток (збиток)	-111,6	-382,9	-271,30	243,10
Середньорічна вартість основних засобів	27,7	24,45	-3,25	-11,73
Середньорічна вартість оборотних активів	408,95	419,05	10,10	2,47
Поточні зобов'язання	540,1	941,6	401,50	74,34
Баланс	434,2	452,8	18,60	4,28

**розраховано за даними фінансової звітності підприємства*

З табл. 2.1 видно, що підприємство є збитковим, як в попередньому році, так й в звітному році й при цьому динаміка збитку збільшується в 2,4 рази. Зважаючи на те, що чистий дохід від реалізації продукції у звітному році збільшився на 2560, тис. грн., або на 131,97 %, й витрати також збільшилися на 2753,2 тис. грн., або на 129,29 % підприємство отримало збиток. Середньорічна вартість основних засобів зменшилась на 3,25 тис. грн., й це означає, що підприємство не оновив свій технологічний парк. Середньорічна вартість оборотних коштів збільшилась на 10,10 тис. грн. Аналітична оцінка фінансової звітності форми №1 свідчить, що це відбулось за рахунок збільшення іншої

дебіторської заборгованості. Поточні зобов'язання збільшилися на 401,5 тис. грн. і це за рахунок інших поточних зобов'язань.

Аналіз ринку та конкурентного середовища. Підприємство ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» діє на ринку громадського харчування міста Одеса, який характеризується високим рівнем конкуренції. Основними конкурентами є інші ресторани та заклади громадського харчування, що пропонують подібний асортимент страв та послуг.

Перевагами ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» є:

1. Висока якість страв та обслуговування.
2. Унікальна атмосфера та дизайн ресторанів.
3. Гнучка цінова політика.
4. Вигідне розташування закладів.

Для збереження конкурентоспроможності підприємству необхідно постійно вдосконалювати асортимент страв, покращувати якість обслуговування та впроваджувати нові маркетингові стратегії.

Стратегія розвитку підприємства. Стратегія розвитку ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» передбачає наступні основні напрями:

1. Розширення асортименту страв та напоїв.
2. Впровадження новітніх технологій у виробничі процеси.
3. Підвищення кваліфікації персоналу через навчання та тренінги.
4. Активізація маркетингової діяльності для залучення нових клієнтів.
5. Розширення мережі закладів шляхом відкриття нових ресторанів у інших районах міста.

2.2. Економічний аналіз складу, руху та ефективності використання виробничих запасів

Ефективне управління виробничими запасами є важливим аспектом діяльності будь-якого підприємства, особливо в ресторанній сфері, де значення має не тільки кількість запасів, а й їх свіжість. У даному аналізі розглянемо склад, рух та ефективність використання виробничих запасів ресторану «ЩАСТЯ ПЛЮС».

1. Аналіз складу виробничих запасів

Розглянемо склад виробничих запасів підприємства, який включає основні види сировини та матеріалів, що використовуються у виробництві (табл. 2.2 та рис. 2.1).

Таблиця 2.2 – Склад виробничих запасів на підприємстві ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» (тис. грн)*

Запаси	2022 рік	% від загальної суми	2023 рік	% від загальної суми
Сировина	4,000	40%	5,000	41,7%
Матеріали	3,000	30%	3,500	29,2%
Напівфабрикати	2,000	20%	2,200	18,3%
Запасні частини	1,000	10%	1,300	10,8%
Всього	10,000	100%	12,000	100%

**розраховано автором*

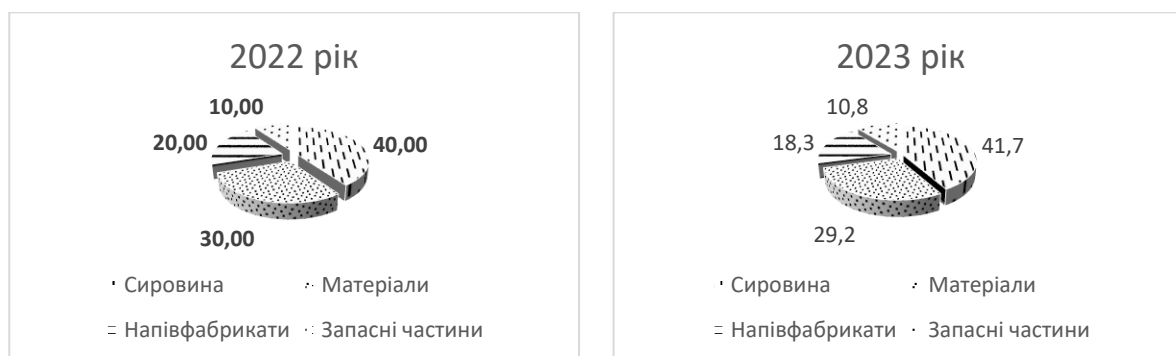

Рисунок 2.1 – Динаміка складу виробничих запасів на підприємстві, %*

**побудовано автором*

Дані щодо складу виробничих запасів показують, що основну частину запасів становить сировина та матеріали, що складають близько 70% від загальної суми виробничих запасів на підприємстві. Це свідчить про високу залежність виробничого процесу від сировинної бази.

Структура оборотних активів ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» у 2022-2023 рр. наведена у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Структура оборотних активів ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» у 2022-2023 рр.*

Показник	Станом на 31.12.2022 р.		Станом на 31.12.2023 р.		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Запаси	172	42,13	164,9	38,37	-7,1	-4,13
у тому числі готова продукція	172	42,13	164,9	38,37	-7,1	-4,13
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	103,4	25,32	103,8	24,15	0,4	0,39
Інша поточна дебіторська заборгованість	84,8	20,77	105,7	24,59	20,9	24,65
Гроші та їх еквіваленти	23,7	5,80	33,3	7,75	9,6	40,51
Інші оборотні активи	24,4	5,98	22,1	5,14	-2,3	-9,43
Всього оборотних активів	408,3	100,00	429,8	100,00	21,5	5,27

**розраховано за даними фінансової звітності підприємства*

З табл. 2.3 видно, що запаси на підприємстві ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» складають в структурі найбільшу частку 42,13% у 2022 році та 38,37% у 2023 році. Ця частка представлена 100% у категорії готової продукції. Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги складає 25,32% на кінець 2022 року та 24,15% - у 2023 році. Інша поточна дебіторська заборгованість збільшилась як в абсолютному так й у відносному відхиленні. Гроші та їх еквіваленти збільшилися в структурі з 5,8% до 7,75% у 2023 році.

2. Рух виробничих запасів

Рух виробничих запасів включає надходження, витрати та залишки на певний період. Аналіз руху дозволяє виявити ефективність використання запасів, а також вчасно виявляти надлишки або нестачі (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Рух виробничих запасів за 2022 та 2023 роки (тис. грн)*

Показник	2022 рік	2023 рік
Надходження запасів	18,000	20,000
Використання запасів	16,000	18,000
Залишок на кінець періоду	10,000	12,000

*розраховано автором

3. Ефективність використання виробничих запасів

Досить важливим етапом під час проведення економічного аналізу виробничих запасів є аналіз їх оборотності. Швидкість обертання таких активів характеризується наступними показниками [5,7,26]:

– коефіцієнтом обертання (Коб), який розраховується як відношення виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) (Вр) до середньої вартості виробничих запасів (Зв):

$$Kob = Vr / Zv \quad (2.1)$$

– тривалістю одного обороту в днях (Тоб), що розраховується як відношення добутку середньої вартості виробничих запасів та кількості календарних днів у періоді (Д) до виручки від реалізації продукції, тобто:

$$Tob = Zv \times D / Vr \quad (2.2)$$

– коефіцієнт закріплення виробничих запасів, що є зворотним коефіцієнту обертання, який показує величину виробничих запасів на 1 грн. реалізованої продукції (робіт, послуг):

$$Tob = Zv / Vr \quad (2.3)$$

Розрахуємо зазначені показники на основі даних базового підприємства (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Аналіз оборотності виробничих запасів у ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» у 2022-2023 рр.*

№ з/п	Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення
1.	Виручка від реалізації продукції, тис.грн	1 939,80	4 499,80	2 560,00
2.	Середня вартість виробничих запасів, тис.грн	214,85	168,45	-46,40
3.	Тривалість одного обороту, днів	40,43	13,66	-26,76

Продовження табл. 2.5

№ з/п	Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення
4.	Коефіцієнт обертання	9,03	26,71	17,68
5.	Коефіцієнт закріплення	0,11	0,04	-0,07

**розраховано за даними фінансової звітності підприємства*

Розрахунки, здійснені у табл. 2.5, свідчать, що коефіцієнт обертання виробничих запасів у ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» зріс на 17,68 пункти. Тривалість обороту таких запасів знизилась на 26 днів. На зазначене відхилення обертання в днях впливає ряд факторів, зокрема підвищення виручки від реалізації послуг на 2560,0 тис. грн. та зниження середньої вартості виробничих запасів на 46,4 тис. грн. На відхилення тривалості обороту в днях впливають такі фактори, як зміни середніх залишків виробничих запасів та зміни обсягу реалізації продукції.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» ведеться відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [8], Податкового кодексу України [18], Плану рахунків [10] та інших нормативних та законодавчих документів.

Бухгалтерська служба ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та прозорості підприємства. Вона складається з висококваліфікованих спеціалістів, які відповідають за ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та забезпечення внутрішньогосподарського контролю.

Структура бухгалтерської служби та функції наведені у табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Структура бухгалтерської служби та функції наведені*

Посада	Виконавчі функції
Головний бухгалтер	Керує діяльністю всієї бухгалтерської служби. Здійснює контроль за рухом запасів на складі. Відповідає за організацію бухгалтерського обліку відповідно до чинного законодавства. Підписує фінансові звіти та інші документи, що мають юридичну силу. Забезпечує своєчасне складання та подання фінансової звітності.
Бухгалтер з обліку виробничих запасів	Веде облік надходження, зберігання та вибуття виробничих запасів. Веде облік вартості запасів за методами FIFO та середньозваженої вартості. Проводить інвентаризації виробничих запасів та відображає їх результати в обліку.
Бухгалтер з обліку основних засобів	Веде облік основних засобів підприємства. Відповідає за нарахування амортизації та відображення її в обліку. Проводить інвентаризації основних засобів.
Бухгалтер з обліку розрахунків	Веде облік розрахунків з постачальниками та покупцями. Контролює своєчасність оплати рахунків та виставлення рахунків-фактур. Веде облік дебіторської та кредиторської заборгованості.
Фінансовий аналітик	Аналізує фінансові показники підприємства. Проводить економічний аналіз діяльності підприємства. Готує аналітичні звіти для керівництва.
Касир	Веде облік касових операцій. Здійснює прийом та видачу грошових коштів. Готує касові звіти та забезпечує їх своєчасне подання до бухгалтерії.

*складено автором

Основні функції бухгалтерської служби ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» є:

1. Ведення бухгалтерського обліку

- Ведення синтетичного та аналітичного обліку за всіма рахунками бухгалтерського обліку.

- Забезпечення точності та своєчасності відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку.

- Підготовка бухгалтерських проводок та їх відображення у обліковій системі.

2. Складання фінансової звітності

- Складання балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів та інших форм звітності.

- Забезпечення відповідності фінансової звітності чинному законодавству та стандартам бухгалтерського обліку.

3. Податковий облік та звітність

- Ведення податкового обліку та складання податкових декларацій.

- Забезпечення своєчасної сплати податків та зборів.

- Взаємодія з податковими органами.

4. Контроль за дотриманням облікової політики

- Розробка та впровадження облікової політики підприємства.

- Контроль за дотриманням встановлених процедур та регламентів ведення бухгалтерського обліку.

5. Внутрішньогосподарський контроль

- Проведення інвентаризацій основних засобів, виробничих запасів та інших активів.

- Виявлення та запобігання фінансовим порушенням та зловживанням.

- Контроль за раціональним використанням ресурсів підприємства.

Бухгалтерська служба ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» використовує сучасне програмне забезпечення для автоматизації облікових процесів. Основним інструментом є система 1С: Бухгалтерія, яка забезпечує:

- Автоматизоване ведення облікових записів.

- Формування бухгалтерських та податкових звітів.
- Контроль за рухом виробничих запасів та інших активів.
- Інтеграцію з іншими управлінськими системами підприємства.

Організація роботи бухгалтерської служби включає [19]:

1. Розподіл обов'язків:

- Чіткий розподіл обов'язків між працівниками бухгалтерської служби забезпечує ефективність роботи та знижує ризик помилок.

- Кожен працівник відповідає за певний напрямок обліку, що дозволяє підвищити якість облікової інформації.

2. Навчання та підвищення кваліфікації:

- Бухгалтерська служба регулярно проводить навчання та підвищення кваліфікації своїх працівників.

- Вивчення нових стандартів бухгалтерського обліку, змін у законодавстві та сучасних технологій.

3. Взаємодія з іншими підрозділами:

- Бухгалтерська служба тісно співпрацює з іншими підрозділами підприємства, такими як склад, виробництво, постачання та продажі.

- Забезпечення своєчасного обміну інформацією та документами.

4. Контроль за виконанням облікових процедур:

- Регулярний контроль за виконанням облікових процедур та дотриманням облікової політики.

- Проведення внутрішніх аудитів та перевірок.

Форма бухгалтерського обліку та облікова політика підприємства [17], комп'ютерна обробка облікової інформації використовується на ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС».

ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» використовує автоматизовану систему бухгалтерського обліку, яка забезпечує оперативне і точне ведення облікових записів та підготовку звітності. Система дозволяє автоматизувати процеси обліку виробничих запасів, включаючи їх надходження, витрати та інвентаризацію.

Основні принципи облікової політики підприємства включають:

Використання методу FIFO для оцінки виробничих запасів.

- Проведення інвентаризацій двічі на рік.
- Застосування програмного забезпечення 1С: Бухгалтерія для ведення обліку та звітності.

3.2. Організація на підприємстві обліку операцій з виробничими запасами

Процес надходження виробничих запасів починається з отримання накладної від постачальника. Цей документ реєструється в системі, після чого запаси передаються на склад для зберігання. При передачі запасів у виробництво оформляється акт списання, що також реєструється в системі [31].

Облік надходження та передачі у виробництво виробничих запасів є ключовим аспектом бухгалтерського обліку на підприємстві ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС». Цей процес забезпечує точне відображення руху запасів та контроль за їх використанням. У цьому розділі розглянемо основні етапи та документи, які використовуються для обліку виробничих запасів.

Основні етапи обліку надходження виробничих запасів

1. Закупівля запасів:

- Складання договору поставки з постачальниками.
- Отримання рахунку-фактури від постачальника.
- Перевірка відповідності умов поставки за договором та фактичної поставки.

2. Надходження запасів на склад:

- Підготовка прибуткових накладних на основі отриманих запасів.
- Проведення приймання запасів, включаючи перевірку якості та кількості.
- Внесення даних про надходження до складського обліку.

3. Передача запасів у виробництво:

- Підготовка вимог-накладних на передачу запасів у виробництво.

- Підтвердження факту передачі запасів відповідальними особами.
- Внесення змін до складського обліку щодо зменшення кількості запасів на складі.

4. Перевірка якості та кількості:

- Проведення перевірки якості та кількості отриманих запасів.
- Виявлення можливих розбіжностей та оформлення претензії постачальнику у разі невідповідності.

5. Відображення операції в обліку:

- Внесення даних про надходження запасів до бухгалтерського обліку.
- Формування проводок для відображення вартості запасів на відповідних рахунках (рахунок 20 "Виробничі запаси").

Основні етапи обліку передачі запасів у виробництво:

1. Видача запасів зі складу:

- Оформлення вимоги-накладної (форма М-11) на видачу запасів зі складу для передачі у виробництво.
- Внесення даних про видачу до складського обліку.

2. Передача запасів у виробництво:

- Передача запасів у виробничому процесі.
- Формування проводок для відображення витрат запасів на відповідних рахунках (рахунок 23 "Виробництво").

3. Контроль за використанням запасів:

- Проведення періодичних перевірок правильності використання запасів у виробництві.
- Виявлення та усунення можливих відхилень від норм витрат.

Документальний обіг при надходженні та передачі виробничих запасів наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2 - Документальний обіг при надходженні та передачі виробничих запасів*

Етап	Документ	Опис
Закупівля запасів	Договір поставки, рахунок-фактура	Оформлення замовлення у постачальника
Надходження запасів на склад	Накладна, акт приймання (М-4)	Прийом запасів на склад
Перевірка якості та кількості	Акт перевірки якості та кількості	Перевірка отриманих запасів
Відображення в обліку	Бухгалтерські проводки	Внесення даних до обліку
Видача запасів зі складу	Вимога-накладна (М-11)	Оформлення видачі запасів
Передача у виробництво	Акт передачі запасів (М-8)	Передача запасів у виробництво
Використання у виробництві	Виробничий звіт	Відображення використаних запасів

*складено автором

1. Надходження виробничих запасів:

- Дт 20 "Виробничі запаси" - Кт 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" (на суму вартості отриманих запасів).

2. Передача виробничих запасів у виробництво:

- Дт 23 "Виробництво" - Кт 20 "Виробничі запаси" (на суму вартості переданих у виробництво запасів).

Розглянемо приклад надходження та передачі у виробництво виробничих запасів на підприємстві ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС».

Приклад 1: Надходження виробничих запасів

Підприємство отримало від постачальника партію сировини на суму 50,000 грн (включаючи ПДВ). Було оформлено такі документи:

- Договір поставки
- Рахунок-фактура
- Накладна
- Акт приймання (М-4)

Бухгалтерські проводки:

- Дт 20 "Виробничі запаси" - 42,000 грн (сума без ПДВ)
- Дт 641 "Розрахунки за податками" - 8,000 грн (сума ПДВ)

- Кт 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" - 50,000 грн

Приклад 2: Передача виробничих запасів у виробництво

Підприємство видало зі складу сировину на суму 30,000 грн для використання у виробництві. Було оформлено такі документи:

- Вимога-накладна (М-11)
- Акт передачі (М-8)

Бухгалтерські проводки:

- Дт 23 "Виробництво" - 30,000 грн
- Кт 20 "Виробничі запаси" - 30,000 грн

Схема документообігу наведена на рис. 3.1:

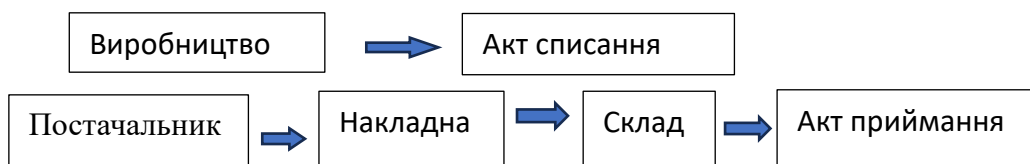

Рисунок 3.1 – Схема документообігу виробничих запасів*

**складено автором*

Облік виробничих запасів на складі

Облік запасів на складі ведеться за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення, яке дозволяє відстежувати надходження, витрати та залишки запасів у реальному часі. Кожна операція відображається в системі, що забезпечує точність і своєчасність обліку.

Облік виробничих запасів на складі є важливою частиною бухгалтерського обліку, що забезпечує контроль за наявністю та рухом запасів, їх правильним зберіганням і використанням. Для підприємства ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» це має особливе значення, оскільки виробничі запаси є значною частиною активів підприємства. У цьому розділі розглянемо основні аспекти обліку виробничих запасів на складі.

Основні завдання обліку виробничих запасів на складі є:

1. Забезпечення точності облікових даних:
 - Ведення точного обліку надходжень, витрат і залишків виробничих запасів.
 - Підтримання актуальних даних про запаси в обліковій системі.
2. Контроль за збереженням запасів:
 - Забезпечення належних умов зберігання запасів.
 - Запобігання втратам, псуванню та крадіжкам.
3. Оптимізація управління запасами:
 - Визначення оптимального рівня запасів для безперебійної роботи підприємства.
 - Управління запасами з метою зниження витрат на їх зберігання та підтримання.

Основні етапи обліку виробничих запасів на складі є:

1. Прийом запасів на склад:
 - Оформлення надходження запасів на основі первинних документів (накладних, рахунків-фактур, актів приймання).
 - Внесення даних про надходження до складського обліку.
2. Зберігання запасів:
 - Організація зберігання запасів відповідно до їх властивостей і вимог.
 - Маркування запасів та їх розміщення на складі з урахуванням зручності доступу та обліку.
3. Видача запасів зі складу:
 - Оформлення документів на видачу запасів (вимога-накладна, лімітно-забірна картка).
 - Внесення даних про видачу до складського обліку.
4. Інвентаризація запасів:
 - Проведення регулярних інвентаризацій для перевірки фактичної наявності запасів.
 - Виявлення розбіжностей між обліковими даними та фактичною наявністю.

Основні документи складського обліку наведені у табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Основні документи складського обліку*

Документ	Призначення
Накладна	Підтверджує надходження запасів на склад
Акт приймання (М-4)	Оформлює прийом запасів на склад
Вимога-накладна(М-11)	Оформлює видачу запасів зі складу
Лімітно-збірна картка	Використовується для контролю витрат запасів
Інвентаризійний опис	Оформлює результати інвентаризації запасів

**складено автором*

Відомість обліку залишків запасів на складі наведено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4 - Відомість обліку залишків запасів на складі*

Номенклатурний номер	Найменування запасу	Одиниця виміру	Кількість на початок періоду	Надходження	Витрати	Кількість на кінець періоду
001	Борошно пшеничне	Кг	100	500	700	800
002	Цукор	Кг	200	300	250	250
003	Олія соняшникова	Літри	150	100	120	130

**складено автором*

1. Прийом запасів:

- Запаси, що надходять на склад, повинні супроводжуватися накладною, в якій зазначається кількість і вартість запасів.

- Складський працівник перевіряє відповідність фактичної кількості та якості запасів даним накладної.

- Оформлюється акт приймання запасів (форма М-4), який підписується відповідальними особами.

2. Зберігання запасів:

- Запаси розміщуються на складі з урахуванням їх фізико-хімічних властивостей.

- Ведеться картотека складського обліку, де фіксується розміщення та кількість запасів.

3. Видача запасів:

- Видача запасів зі складу оформлюється вимогою-накладною (форма М-11), в якій зазначається кількість та найменування запасів.

- Лімітно-забірні картки використовуються для контролю витрат запасів на виробничі потреби.

- Дані про видачу запасів вносяться до складського обліку.

4. Інвентаризація:

- Інвентаризація проводиться для перевірки відповідності фактичної наявності запасів обліковим даним.

- Оформлюється інвентаризаційний опис, де зазначаються всі виявлені розбіжності.

- За результатами інвентаризації вносяться коригування до облікових записів.

Бухгалтерські проведення для відображення складських операцій є:

1. Надходження запасів на склад:

- Дт 20 "Виробничі запаси" – Кт 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" (на суму вартості отриманих запасів).

2. Видача запасів зі складу:

- Дт 23 "Виробництво" – Кт 20 "Виробничі запаси" (на суму вартості переданих у виробництво запасів).

Приклад практичного застосування

Розглянемо приклад обліку виробничих запасів на складі на підприємстві ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС».

Приклад 1: Прийом запасів на склад

Підприємство отримало від постачальника партію борошна на суму 30,000 грн (включаючи ПДВ). Було оформлено такі документи:

- Накладна

- Акт приймання (М-4)

Бухгалтерські проводки:

- Дт 20 "Виробничі запаси" – 25,000 грн (сума без ПДВ)

- Дт 641 "Розрахунки за податками" – 5,000 грн (сума ПДВ)
- Кт 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" – 30,000 грн

Приклад 2: Видача запасів зі складу

Підприємство видало зі складу цукор на суму 10,000 грн для використання у виробництві. Було оформлено такі документи:

- Вимога-накладна (М-11)

Бухгалтерські проводки:

- Дт 23 "Виробництво" – 10,000 грн
- Кт 20 "Виробничі запаси" – 10,000 грн

3.2.3. Методи визначення фактичної собівартості матеріальних цінностей

На підприємстві використовуються методи FIFO та середньозваженої вартості для оцінки виробничих запасів. Метод FIFO передбачає, що запаси, які першими надійшли, першими і використовуються у виробництві. Середньозважена вартість розраховується шляхом ділення загальної вартості запасів на їх загальну кількість.

Синтетичний та аналітичний облік надходження і вибуття виробничих запасів.

Синтетичний облік включає загальне відображення руху запасів на рахунках бухгалтерського обліку. Аналітичний облік деталізує інформацію по окремих видах запасів, їх переміщеннях та використанні [12].

В табл. 3.5 наведено Оборотно-сальдова відомість виробничих запасів за 2023 рік.

Таблиця 3.5 – Оборотно-сальдова відомість виробничих запасів за 2023 рік, грн*

Рахунок	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
20			119 033,01	119 033,01		
203			70 468,03	70 468,03		

Рахунок	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
209			48 564,98	48 564,98		
28	172 033,64		19 170 094,60	19 177 270,03	164 858,21	
282	801 360,92		10 939 887,82	11 045 685,13	695 563,61	
285		629 327,28	8 230 206,78	8 131 584,90		530 705,40

**складено автором*

Особливості обліку окремих елементів виробничих запасів

Облік окремих елементів виробничих запасів включає особливості обліку сировини, напівфабрикатів та готової продукції. Кожен з цих елементів має свої специфічні характеристики, які впливають на методику їх обліку. Облік сировини, напівфабрикатів та готової продукції має свої особливості. Наприклад, сировина обліковується за її первісною вартістю, напівфабрикати — з урахуванням витрат на їх обробку, а готова продукція — за повною собівартістю.

Облік сировини

Сировина є основним компонентом виробничих запасів, яка використовується для виготовлення продукції. Облік сировини включає наступні етапи:

1. Придбання та надходження сировини:

- Сировина надходить на склад на основі накладної та рахунку-фактури від постачальника.

- Ведеться облік первісної вартості сировини, включаючи вартість закупівлі, транспортування та інші витрати.

2. Зберігання сировини:

- Сировина зберігається на складі відповідно до встановлених умов зберігання.

- Ведеться картотека складського обліку, де фіксується кількість та вартість сировини.

3. Використання сировини у виробництві:

- Видача сировини зі складу оформлюється вимогою-накладною (М-11) та актом передачі (М-8).

- Відображення витрат сировини у виробничому процесі здійснюється на рахунку 23 "Виробництво".

Проводки для обліку сировини:

- Надходження сировини: Дт 20 "Виробничі запаси" – Кт 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками".

- Передача сировини у виробництво: Дт 23 "Виробництво" – Кт 20 "Виробничі запаси".

Облік напівфабрикатів

Напівфабрикати – це продукти, які пройшли певну стадію обробки і потребують подальшого виробничого процесу для перетворення у готову продукцію.

1. Виробництво та надходження напівфабрикатів:

- Виробництво напівфабрикатів здійснюється на основі використання сировини та інших матеріалів.

- Ведеться облік витрат на виробництво напівфабрикатів, включаючи витрати на сировину, трудові витрати та інші виробничі витрати.

2. Зберігання напівфабрикатів:

- Напівфабрикати зберігаються на складі або у виробничих підрозділах.

- Ведеться облік кількості та вартості напівфабрикатів.

3. Подальше використання напівфабрикатів:

- Напівфабрикати використовуються для подальшої обробки або для виготовлення готової продукції.

- Витрати на виробництво напівфабрикатів відображаються на рахунку 23 "Виробництво".

Проводки для обліку напівфабрикатів:

- Виробництво напівфабрикатів: Дт 23 "Виробництво" – Кт 20 "Виробничі запаси".

- Використання напівфабрикатів для виготовлення готової продукції: Дт 23 "Виробництво" – Кт 23 "Виробництво".

Облік готової продукції

Готова продукція – це кінцевий результат виробничого процесу, який готовий до реалізації.

1. Виробництво та надходження готової продукції:

- Виробництво готової продукції здійснюється на основі використання сировини та напівфабрикатів.

- Ведеться облік витрат на виробництво готової продукції, включаючи прямі та непрямі виробничі витрати.

2. Зберігання готової продукції:

- Готова продукція зберігається на складі готової продукції.

- Ведеться облік кількості та вартості готової продукції.

3. Реалізація готової продукції:

- Реалізація готової продукції відображається в обліку на основі рахунків-фактур та накладних.

- Відображення доходів від реалізації готової продукції та списання її собівартості.

Проводки для обліку готової продукції:

- Виробництво готової продукції: Дт 26 "Готова продукція" – Кт 23 "Виробництво".

- Реалізація готової продукції: Дт 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" – Кт 70 "Доходи від реалізації продукції", Дт 90 "Собівартість реалізації" – Кт 26 "Готова продукція".

Схема обліку виробничих запасів на підприємстві наведена на рис. 3.2.

Постачальник -> Сировина -> Виробництво -> Напівфабрикати -> Додаткове виробництво -> Готова продукція -> Реалізація
--

Рисунок 3.2 – Схема обліку виробничих запасів на підприємстві*

**складено автором*

Розглянемо приклади обліку окремих елементів виробничих запасів на підприємстві ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС».

Приклад 1: Облік сировини

Підприємство отримало партію борошна на суму 20,000 грн (включаючи ПДВ). Було оформлено такі документи:

- Накладна
- Акт приймання (М-4)

Бухгалтерські проводки:

- Дт 20 "Виробничі запаси" – 16,666.67 грн (сума без ПДВ)
- Дт 641 "Розрахунки за податками" – 3,333.33 грн (сума ПДВ)
- Кт 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" – 20,000 грн

Приклад 2: Облік напівфабрикатів

На основі сировини було виготовлено напівфабрикати на суму 10,000 грн.

Бухгалтерські проводки:

- Дт 23 "Виробництво" – 10,000 грн
- Кт 20 "Виробничі запаси" – 10,000 грн

Приклад 3: Облік готової продукції

На основі напівфабрикатів було виготовлено готову продукцію на суму 15,000 грн.

Бухгалтерські проводки:

- Дт 26 "Готова продукція" – 15,000 грн
- Кт 23 "Виробництво" – 15,000 грн

Приклад 4: Реалізація готової продукції

Підприємство реалізувало готову продукцію на суму 18,000 грн (включаючи ПДВ).

Бухгалтерські проводки:

- Дт 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" – 18,000 грн
- Кт 70 "Доходи від реалізації продукції" – 15,000 грн
- Дт 90 "Собівартість реалізації" – 15,000 грн

- Кт 26 "Готова продукція"

Інвентаризація виробничих запасів та облік її результатів

Інвентаризація виробничих запасів є важливою складовою системи внутрішнього контролю на підприємстві. Вона забезпечує перевірку фактичної наявності запасів та їх відповідності даним бухгалтерського обліку. Інвентаризація допомагає виявити недостачі, надлишки, а також зіпсовані чи застарілі запаси.

Інформаційне супроводження інвентаризації виробничих запасів наведено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6 – Інформаційне супроводження інвентаризації виробничих запасів у ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС»*

<i>Основні завдання інвентаризації є:</i>	
1. Перевірка фактичної наявності виробничих запасів.	
2. Виявлення відхилень між фактичною наявністю запасів та обліковими даними.	
3. Оцінка стану та якості запасів.	
4. Визначення зіпсованих, застарілих та неліквідних запасів.	
5. Коригування облікових даних на основі результатів інвентаризації.	
<i>Види інвентаризації є:</i>	
1. Планова інвентаризація:	- Проводиться регулярно (зазвичай наприкінці фінансового року). - Планується заздалегідь і включається до графіку роботи підприємства.
2. Позапланова інвентаризація:	- Проводиться у разі виникнення підозр щодо можливих втрат або недостач. - Може бути ініційована керівництвом підприємства або внутрішнім аудитом.
3. Часткова інвентаризація:	- Охоплює окремі групи або види запасів. - Проводиться для перевірки окремих складських ділянок або видів продукції.
<i>Етапи проведення інвентаризації є:</i>	
1. Підготовчий етап:	- Визначення складу інвентаризаційної комісії. - Підготовка інвентаризаційних описів та інших необхідних документів. - Проведення інструктажу для членів інвентаризаційної комісії.
2. Проведення інвентаризації:	- Фактичний підрахунок запасів, що перебувають на складі. - Заповнення інвентаризаційних описів із зазначенням фактичної кількості запасів. - Оформлення результатів інвентаризації та їх підписання членами комісії.
3. Аналіз результатів:	- Порівняння фактичних даних з обліковими даними. - Виявлення та документування відхилень (недостач, надлишків, зіпсованих запасів).

4. Оформлення результатів інвентаризації:	- Підготовка звіту за результатами інвентаризації. - Внесення коригувань до облікових записів на основі результатів інвентаризації.
<i>Документальне оформлення інвентаризації</i>	
1. Наказ про проведення інвентаризації:	- Видається керівником підприємства. - Визначає склад інвентаризаційної комісії та терміни проведення інвентаризації.
2. Інвентаризаційний опис:	- Документ, в якому зазначаються фактичні дані про наявність запасів. - Підписується членами інвентаризаційної комісії та матеріально відповідальними особами.
3. Акт інвентаризації:	- Оформлюється за результатами порівняння фактичних даних з обліковими даними. - Включає інформацію про виявлені відхилення та пропозиції щодо їх усунення.
4. Рішення щодо результатів інвентаризації:	- Підготовка протоколу засідання комісії, який затверджується керівництвом підприємства. - Внесення коригувань до облікових даних на основі рішення комісії.

**складено автором*

Основні документи для проведення інвентаризації наведено у табл. 3.7.

Таблиця 3.7 – Основні документи для проведення інвентаризації

Документ	Призначення
Наказ про проведення інвентаризації	Визначення складу комісії та термінів інвентаризації
Інвентаризаційний опис	Запис фактичних даних про наявність запасів
Акт інвентаризації	Відображення результатів інвентаризації
Протокол засідання комісії	Оформлення рішень щодо виявлених відхилень

**складено автором*

Бухгалтерські проведення для відображення результатів інвентаризації

є:

1. Недостача запасів:

- Дт 947 "Списання недостач і втрат від псування цінностей" – Кт 20

"Виробничі запаси" (на суму недостачі).

2. Надлишки запасів:

- Дт 20 "Виробничі запаси" – Кт 719 "Інші доходи від операційної діяльності" (на суму надлишків).

Схема проведення інвентаризації виробничих запасів наведена на рис. 3.3.

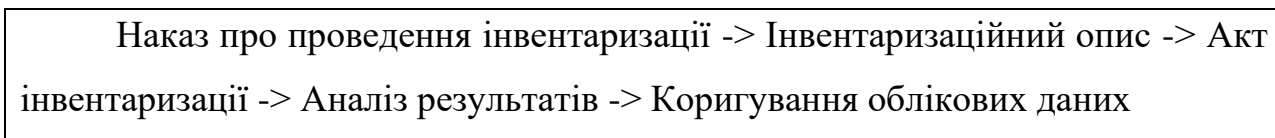

Рисунок 3.3 – Схема проведення інвентаризації виробничих запасів*

**складено автором*

Результати інвентаризації виробничих запасів наведено у табл. 3.8.

Таблиця 3.8 – Результати інвентаризації виробничих запасів*

Запас	Кількість за обліком	Кількість за фактом	Відхилення
Сировина	100 кг	98 кг	-2 кг
Напівфабрикати	50 кг	50 кг	0 кг
Готова продукція	200 кг	202 кг	+2 кг

**складено автором*

Для здійснення ефективного забезпечення управлінського персоналу достовірною інформацією про надходження запасів, яка відображається в обліку на підставі первинних документів, облікових регістрів і фінансовій звітності нами узагальнені джерела інформації та їх зміст (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Інформація бухгалтерського обліку про надходження виробничих запасів*

Джерело інформації	Інформація
Рахунок фактура	- Ціна; - кількість; - сума ПДВ
Супровідні документи на поставку запасів: товарно-транспортна накладна, акт виконаних робіт, інші	- Витрати на доставку; - прямі витрати на доведення виробничих запасів до придатного стану для використання; - витрати на тару - сума сплачених податків і зборів
Акт прийому запасів по якості	-Якість отриманих виробничих запасів
Акт прийому запасів по кількості	- Фактична кількість отриманих виробничих запасів

Джерело інформації	Інформація
Прибутковий ордер (форма № М-4)	- Первісна вартість отриманих виробничих запасів - кількість отриманих виробничих запасів; - синтетичні, аналітичні рахунки, субрахунки для обліку виробничих запасів за їх призначенням
Картка складського обліку матеріалів (форма № М-12)	-Інформація про надходження та рух виробничих запасів
Книга обліку придбання	- Перелік отриманих виробничих запасів від постачальників; - вартість отриманих виробничих запасів
Синтетичні рахунки обліку запасів	За дебетом рахунка відображається: - залишок виробничих запасів на початок періоду; - надходження виробничих запасів; - сальдо рахунка відображає залишок виробничих запасів на певну дату
Регістри обліку (журнали, відомості)	- Вартість отриманих виробничих запасів; - розрахунки з постачальниками; - розрахунки за іншими операціями по придбанню виробничих запасів
Оборотна відомість	Залишки виробничих запасів на початок періоду; - надходження виробничих запасів за період; - залишки виробничих запасів на кінець наступного періоду
Баланс	- Залишок виробничих запасів на кінець звітного періоду

**складено автором*

На підставі загального переліку облікової інформації, яка формується в бухгалтерському обліку при надходження виробничих запасів на підприємство управлінський персонал приймає рішення, яку саме інформацію, в якій формі, в які терміни її необхідно отримати від бухгалтерії. Для управління виробничими запасами важливе значення має інформація про їх рух та оперативна інформація про залишки виробничих запасів на певну дату. На підприємствах комірники складають звіти про рух виробничих запасів, які саме й відображають зміни у виробничих запасах.

Одним із основних завдань перевірки виробничих запасів на підготовчому етапі є оцінка системи внутрішнього контролю організації бухгалтерського обліку виробничих запасів [32]. Тестування робітників облікового апарату є одним із засобів такої оцінки. Приклад питань, які пропонуються для

проведення оцінки організації бухгалтерського обліку й системи внутрішнього контролю наведено в табл. 3.10.

Таблиця 3.10 – Тест для оцінки системи внутрішнього контролю виробничих запасів ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС»*

№	Зміст питання	Варіанти відповіді		Інформація відсутня	Примітки
		Так	Ні		
1.	Чи ознайомлені Ви з основними методологічними принципами обліку виробничих запасів відповідно до Наказу про облікову політику?	+			
2.	Чи проводяться на підприємстві раптові інвентаризації виробничих запасів?	+			
3.	Чи розроблений графік документообігу?	+			
4.	Чи задовольняє Вас зміст типових первинних документів з обліку виробничих запасів?			+	
5.	Чи встигаєте Ви виконувати бухгалтерські процедури відповідно до своїх обов'язків за робочий день?		+		
6.	Чи надаєте Ви управлінському персоналу необхідну інформацію?	+			
7.	Чи доводиться Вам витратити додатковий час для підготовки інформації для управлінського персоналу?	+			
8.	Чи є форми документів для узагальнення інформації бухгалтерського обліку виробничих запасів для передачі її управлінському персоналу?			+	
9.	Чи дієва система внутрішнього контролю на підприємстві?			+	
10.	Чи здійснюєте Ви контрольні процедури у своїй роботі?	+			
11.	Чи задовольняє Вас програма бухгалтерського обліку, яка діє на підприємстві?	+			
12.	Чи проводяться перевірки достовірності інформації синтетичного та аналітичного обліку виробничих запасів?	+			
13.	Чи є у Вас доступ до законодавчо-нормативної бази з обліку виробничих запасів?	+			
14.	Чи здійснюється контроль використання виробничих запасів за видами й місцем їх виникнення ?			+	
15.	Чи проводять контрольні процедури щодо достовірності та повноти оприбуткування виробничих запасів?			+	

№	Зміст питання	Варіанти відповіді		Інформація відсутня	Примітки
		Так	Ні		
16.	Чи виявлені факти поставки бракованих виробничих запасів від постачальників протягом звітного періоду?			+	
17.	Сума ПДВ включається у первісну вартість виробничих запасів?		+		
18.	Облік ТЗВ при надходженні виробничих запасів ведеться на окремому субрахунку?	+			
19.	Чи задовольняє Вас організація документального забезпечення обліку виробничих запасів?	+			
20.	Чи проводилася переоцінка виробничих запасів у звітному періоді?	+			
21.	Чи проводяться додаткові контрольні процедури перевірки достовірності інформації реєстрів обліку перед складанням фінансової звітності?	+			

**складено автором*

Таким чином, метою внутрішньогосподарського контролю організації бухгалтерського обліку виробничих запасів для прийняття управлінських рішень є встановлення достовірності інформації бухгалтерського обліку виробничих запасів щодо визначення первісної вартості виробничих запасів, щодо руху виробничих запасів, повноти відображення виробничих запасів в узагальнюючих документах, облікових реєстрах, фінансовій звітності.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідивши бухгалтерський облік та внутрішньогосподарський контроль виробничих запасів з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду, можна зробити такі висновки:

1. Узагальнюючи думки різних науковців та дані нормативних документів, вважаємо, що виробничі запаси доцільно розглядати як складову запасів підприємства, а сутність виробничих запасів як об'єкта обліку полягає в тому, що виробничі запаси – це елемент запасів, який є активом та сукупністю предметів праці, які перебувають на підприємстві у вигляді складських запасів основних та допоміжних матеріалів, а також палива, запасних частин, зворотних відходів, тари та інших матеріалів, які придбані зі сторони або самостійно виготовлені й призначені для використання як у виробничому процесі, так і для будь-яких інших потреб підприємства за умови їх повного споживання в одному операційному циклі. Розуміння економічної сутності виробничих запасів сприятиме формуванню їх правильної класифікації та вдосконаленню їх подальшого обліку на підприємстві.

2. Виробничі запаси доцільно класифікувати за такими групами: функціональним призначенням (для виробництва, для загальногосподарських потреб, для збуту), цілями (поточні, тактичні, стратегічні), структурою (сировина й матеріали; купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби; паливо; тара й тарні матеріали; будівельні матеріали; матеріали, передані в переробку; запасні частини; матеріали сільськогосподарського призначення; інші матеріали), місцем знаходженням (складські, у виробництві, в дорозі).

3. Відповідно до зарубіжних стандартів бухгалтерського обліку собівартість запасів формують витрати на придбання, витрати на переробку та інші витрати, що виникли під час доставки запасів до їх теперішнього місцеперебування та приведення їх у теперішній стан. Вітчизняний П(С)БО 9 «Запаси» прив'язує формування первісної вартості (собівартості) до джерел надходження запасів.

4. Вибір методу обліку виробничих запасів та їх оцінка повинні здійснюватись як з урахуванням набутого вітчизняного досвіду, так і досвіду зарубіжних країн. В сучасних умовах господарювання на підприємствах доцільною є оцінка виробничих запасів при їх вибутті за методом середньозваженої величини. Перевага цього методу полягає в тому, що оцінку вартості відпущеного виробничого запасу та запасу в залишках можна знайти відразу в момент здійснення операції, він надає об'єктивне уявлення про вартість виробничих запасів і практично не дозволяє здійснювати маніпуляції з цифрами.

5. В умовах сьогодення стан первинного обліку всіх суб'єктів господарювання неповною мірою відповідає рівню розвитку господарської діяльності, залишається досить трудомістким і має недостатній рівень комп'ютеризації. Сучасні засоби зчитування інформації не достатньо застосовуються серед малого та середнього бізнесу, оскільки побудова автоматизованого первинного обліку потребує значних капітальних інвестицій, що є для них недоступним. Водночас застосування комп'ютерної техніки та створення на цій основі автоматизованих робочих місць бухгалтера забезпечить: зменшення обсягу робіт з одноманітними операціями; прискорення опрацювання інформації, поданої в первинних документах; автоматизацію формування необхідних звітних форм; деталізацію аналітичного обліку виробничих запасів; відмову від застосування типографських бланків первинних документів і звітності. При цьому важливою вимогою до програмного забезпечення, що реалізує автоматизацію роботи бухгалтерії, є зручний інтерфейс, що дає змогу створювати необхідні типи документів з обліку виробничих запасів.

6. Покращенню документального забезпечення обліку виробничих запасів сприяє належне впорядкування первинної документації, широке впровадження типових уніфікованих форм, забезпечення чіткого порядку приймання, зберігання і витрачання таких активів, обмеження числа посадових осіб, які мають право підпису документів на видачу

дороговартісних матеріалів. В обліковій політиці необхідно визначити норми природного убутку за кожною групою виробничих запасів.

7. Одиницею бухгалтерського обліку виробничих запасів є їх найменування або однорідна група (вид). На нашу думку, на досліджуваному підприємстві доцільно застосовувати шестизначний код для аналітичного обліку виробничих запасів. Так, перші три цифри відображатимуть код субрахунку, четверта – код субрахунку другого порядку (згідно з економічною класифікацією), п'ята й шоста цифри – код аналітичного обліку в розрізі наявних найменувань виробничих запасів (згідно з технічною класифікацією).

8. Згідно з МСБО 1 «Подання фінансової звітності» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» інформація про виробничі запаси відображається в укрупненій статті «Запаси». Водночас суб'єкт господарювання може розкривати додаткові рядки статей, заголовки та проміжні підсумки у Звіті про фінансовий стан, якщо це є доречним для розуміння фінансового стану. У зв'язку з цим, у додаткових статтях до Балансу (Звіту про фінансовий стан) передбачено інформацію про вартість виробничих запасів. На нашу думку, виробничі запаси повинні бути відображені у вищезазначеному звіті основною, а не вписуваною статтею, поряд зі статтями «незавершене виробництво», «готова продукція», «товари», оскільки склад запасів визначається особливостями діяльності підприємства. Окрім цього, це забезпечить отримання необхідної інформації для проведення аналізу наявності та ефективності використання запасів за їх видами.

9. Аналіз виробничих запасів підприємства повинен проводитися в розрізі таких етапів: вивчення забезпеченості підприємства виробничими запасами; загальний аналіз обсягу і структури виробничих запасів; оцінка ефективності використання виробничих запасів; аналіз матеріаловіддачі та матеріаломісткості продукції (робіт, послуг). Аналіз ефективності використання виробничих запасів показав, що підприємство демонструє стабільне зростання показників оборотності запасів. Це свідчить про

ефективне управління запасами та їх раціональне використання у виробничому процесі.

10. Проведений аналіз показав, що ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС» ефективно веде облік виробничих запасів відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку. Запаси обліковуються за середньозваженою вартістю, що дозволяє підприємству точно відображати їх фактичну вартість та оперативно коригувати облікові дані в разі змін.

11. Внутрішньогосподарський контроль на підприємстві здійснюється шляхом регулярних інвентаризацій, перевірок правильності оформлення документів та контролю за збереженням матеріальних цінностей. Це дозволяє підприємству своєчасно виявляти і усувати недоліки в обліку та управлінні запасами.

12. Підприємство має низку сильних сторін, таких як висока якість продукції та обслуговування, сучасне обладнання та технології, професійний персонал. Однак існують і слабкі сторони, зокрема залежність від постачальників та висока вартість деяких інгредієнтів.

В результаті дослідження можна запропонувати наступні рекомендації:

1. Підвищення кваліфікації персоналу:

Регулярні тренінги для працівників, відповідальних за зберігання та облік виробничих запасів, дозволять підвищити рівень їх професійної підготовки та зменшити кількість помилок в обліку.

2. Впровадження системи автоматизації обліку:

Використання спеціалізованого програмного забезпечення для обліку та контролю виробничих запасів дозволить автоматизувати процеси обліку, підвищити точність даних та зменшити затрати часу на ведення обліку.

3. Підвищення безпеки зберігання запасів:

Встановлення систем відеоспостереження на складах та впровадження системи контролю доступу до місць зберігання запасів дозволить підвищити рівень безпеки та зменшити ризики втрат.

4. Регулярний аналіз ефективності використання запасів:

Порівняння фактичних даних з плановими показниками, виявлення причин відхилень та розробка заходів щодо їх усунення дозволять підприємству оперативно реагувати на зміни та покращувати ефективність використання запасів.

5. Оптимізація процесів закупівлі:

Укладання довгострокових договорів з постачальниками на вигідних умовах дозволить зменшити витрати на закупівлю сировини та матеріалів, а також забезпечити стабільність постачання.

6. Розширення асортименту послуг:

Впровадження нових меню, розширення спектру надаваних послуг, а також розвиток напрямку доставки готових страв дозволить залучити нових клієнтів та збільшити доходи підприємства.

7. Розвиток маркетингової діяльності:

Активізація рекламних кампаній, участь у гастрономічних фестивалях та заходах, а також використання сучасних засобів комунікації з клієнтами допоможе підприємству зміцнити свої позиції на ринку та збільшити впізнаваність бренду.

Впровадження цих рекомендацій сприятиме подальшому розвитку підприємства ТОВ «ЩАСТЯ ПЛЮС», покращенню його фінансових показників та підвищенню конкурентоспроможності на ринку громадського харчування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безверхий К.В. Особливості бухгалтерського обліку за національними та міжнародними стандартами: порівняльний аспект // *Облік і фінанси*. 2014. № 2. С. 8-13.
2. Бондаренко Н.М., Сімон Г.С. Організація внутрішнього контролю запасів на підприємстві // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. №2. С.97-100. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/23.pdf>(дата звернення 25.05.2024).
3. Бондаренко О. М., Тітаренко А. Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспект // *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №2. С. 63-67. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2020/12.pdf (дата звернення 21.04.2024).
4. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів [Ф.Ф. Бутинець та ін.]; під заг. ред. [і з передм.] Ф.Ф. Бутиця. 8-ме вид., доп. і перероб. Житомир: ПП "Рута", 2009. 912 с.
5. Гамова О.В., Лукашенко О.В. Облік та аналіз ефективності використання виробничих запасів на підприємстві. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/10/16.pdf> (дата звернення 25.05.2024).
6. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік: Навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 424 с.
7. Єлісеєва О. І. Облік і аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2020. 158 с.
8. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 12.03.2024).
9. Іваненко А.А. Особливості обліку виробничих запасів у ресторанному бізнесі // *Бухгалтерський облік і аудит*. 2022. № 4. С.45-51.

10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджена Наказом Мінфін України від 30.11.1999 р. № 291. / *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 20.03.2024).

11. Ковшар М. Врегулювання методології обліку запасів стандартами вітчизняний та зарубіжний досвід // Міжнародний збірник наукових праць «Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації» 2014. Вип. 3. С.78-82. URL:<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/17288/1/%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D1%88%D0%B0%D1%80%20%D0%9C..pdf>

12. Косяк А.П. Конспект лекцій з дисципліни «Бухгалтерський облік П» для студентів 2 і 3 курсів денної та заочної форм навчання освітньокваліфікаційного рівня підготовки «бакалавр» напряму підготовки 6.030509 – Облік і аудит) / А. П. Косяк, Н. І. Гордієнко; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2017. 202 с. URL:<https://eprints.kname.edu.ua/45668/1/2016%20%D0%BF%D0%B5%D1%87.%20149%D0%9B%20%D0%91%D1%83%D1%85.pdf> (дата звернення 25.04.2024).

13. Ловска І.Д. Нормативне регулювання бухгалтерського обліку виробничих запасів спиртової промисловості // *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. Сер. : Економічні науки. 2013. № 1.С. 124-128.

14. Меліхова Т.О., Федоров І.О. Внутрішній контроль виробничих запасів для своєчасного виявлення загроз у системі управління фінансової безпеки підприємства // *Агросвіт*. 2018. №2. С.63-70. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/2_2018/11.pdf (дата звернення 25.05.2024).

15. МСБО 2. Запаси (IAS 2. Inventories). URL: www.minfin.gov.ua/document/92420/МСБО_2.pdf (дата звернення: 02.04.2024).

16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. №73. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 17.03.2024).
17. Петренко Ю.М. Вплив облікової політики на ефективність управління виробничими запасами // *Вісник економічної науки України*. 2023. № 1. С. 12-18.
18. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755 -VI. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 21.04.2024).
19. Подмешальська Ю. В., Бабак С. С. Облік та контроль виробничих запасів для прийняття управлінських рішень на промисловому підприємстві // *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №22. С. 84-94. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2021/16.pdf (дата звернення 25.05.2024).
20. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №16 «Витрати» від 31.12.1999 р. №318. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення 27.04.2024).
21. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №9 «Запаси», затверджене Наказом Мінфіну України від 20 жовтня 1999 р. № 246 (зі змінами та доповненнями) від 1 січня 2015 р. / *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99/conv> (дата звернення: 03.04.2024).
22. Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань : затв. наказом Міністерства фінансів України : станом на 02 вересня 2014 : № 879 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення 28.04.2024).
23. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів. Наказ МінФін України від 10.01.2007р № 2. // *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text> (дата звернення 25.05.2024).
24. Римар Г.А. Тракткування терміну «виробничі запаси» як облікової категорії: погляди науковців // *!V Міжнародна науково-практична Інтернет-*

конференція «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія» 28 грудня 2018 року, м. Тернопіль. С. 27-29. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/33049/1/27.PDF> (дата звернення 21.03.2024).

25. Рубан Л.О., Яковенко Т.І. Економічна сутність поняття виробничих запасів на промисловому підприємстві // *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 34. С.319-324. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/34_2019_ukr/48.pdf(дата звернення 20.03.2024).

26. Сапронов О.Б. Управління фінансами підприємства: теорія і практика: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 350 с.

27. Сердюк В.М. Податковий облік. К.: Центр навчальної літератури. 2005. 312 с.

28. Смалій Ю.О., Бенчак В.І., Польова Т.В. Удосконалення обліку та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємстві // *Ефективна економіка*. 2019. №10. URL:http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/177.pdf (дата звернення 25.05.2024).

29. Степаненко О.І. Виробничі запаси: їх економічна природа та роль в господарській діяльності підприємства // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Вип. 47. С. 108-114. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/47_2023ua/21.pdf(дата звернення 20.03.2024).

30. Степаненко О.І. Обліковий аспект побудови класифікації виробничих запасів // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 30. С.166-171. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/30_2020ua/34.pdf (дата звернення 21.04.2024).

31. Удод В.Г. Актуальні питання бухгалтерського обліку: навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, 2017. 168 с.

32. Швидкий А.В. Контроль і ревізія: теорія і практика: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 256 с.